

**Verkiezingsprogramma
in gewone taal**

**Verkiezingen
Tweede Kamer 2021**

**Idealisme is het
nieuwe realisme**

**Partij voor
de Dieren**

**P
I
s
r
B**

Plan B Inhoudsopgave

Inleiding	3
1. Een leefbare Aarde Voor alle bewoners	8
2. Dierenrechten Alle dieren moeten kunnen leven zoals ze willen	16
3. Voedsel en landbouw Alleen duurzame landbouw zorgt voor gezond voedsel voor iedereen	24
4. De economie veranderen Groei van de economie is het probleem, niet de oplossing	30
5. Milieu, energie en vervoer Bescherm alles wat van waarde is, verdeel eerlijk waarvan weinig is	36
6. Een gezonde samenleving De overheid moet het welzijn van mensen het belangrijkste vinden	42
7. Woonruimte voor iedereen Betaalbaar wonen in een groene omgeving	48
8. Slimmer, wijzer en mooier Onderwijs, wetenschap en cultuur	52
9. Een rechtvaardige samenleving De overheid moet luisteren, niet afluisteren	58
10. Europa en internationale verbondenheid De Aarde biedt genoeg voor iedereen, maar niet voor de hebzucht van iedereen	64

Nederland is een democratie. In een democratie heeft het volk de macht. Natuurlijk beslist niet elke Nederlander zelf over onze regels en wetten. We kiezen volksvertegenwoordigers die dat namens ons doen. Deze volksvertegenwoordigers zitten in de Tweede Kamer. Woensdag 17 maart 2021 kiest Nederland nieuwe volksvertegenwoordigers. In dit verkiezingsprogramma lees je meer over de plannen van de volksvertegenwoordigers van de Partij voor de Dieren. De Partij voor de Dieren is de enige partij in Nederland die opkomt voor mens én dier. De enige partij die de Aarde écht leefbaar wil houden.

We leven nu in een onzekere tijd. Maar er komen ook grote veranderingen aan. Positieve veranderingen waar de Partij voor de Dieren lang naar heeft uitgekeken. Steeds meer mensen eisen bijvoorbeeld dat er veel meer gebeurt tegen opwarming van de Aarde. Ze willen geen bio-industrie. En een eerlijke verdeling van geld en macht. Aandeelhouders van grote bedrijven die steeds rijker worden en gewone burgers steeds armer? Die tijd is voorbij. We moeten minder bezig zijn met geld verdienen. En meer aandacht hebben voor elkaar. Het is tijd voor totaal andere keuzes.

Andere keuzes

Door de coronacrisis zien we dat het nu tijd is voor andere keuzes. We merken ineens welke fouten er in het verleden zijn gemaakt. De wereld één grote plek om te handelen? Waar alles zo goedkoop en snel mogelijk wordt gemaakt? Dat zorgt nu voor problemen. Bij sommige belangrijke spullen zijn we zelfs helemaal afhankelijk van China. Beroepen die altijd slecht worden betaald? Die blijken nu heel belangrijk en onmisbaar te zijn. Een virus - overgesprongen van dier op mens - zorgt voor de grootste crisis sinds de Tweede Wereldoorlog. Ruim 1 miljoen mensen zijn er wereldwijd aan gestorven. Maar nieuwe infectieziekten - met misschien wel grotere gevolgen - komen eraan: de vogelgriep en een via nertsen aangepaste vorm van COVID-19. Mensen moeten dieren met rust laten. Dan hebben we ook minder last van infectieziekten.

Plan B

Tijd voor totaal andere keuzes dus. We kunnen niet meer doorgaan zoals we deden. Het is nu tijd voor Plan B, omdat er geen Planeet B is. Geen reserve Aarde. Ons verkiezingsprogramma Plan B staat daarom vol plannen die problemen ook echt oplossen. We pakken niet alleen de gevolgen aan, maar vooral het probleem zelf. Zodat oplossingen direct effect hebben. En niet pas over 10 jaar. Idealisme is het nieuwe realisme: onze plannen worden nu werkelijkheid. Voor een leefbare Aarde, ook in de toekomst. Met schone lucht en schoon drinkwater. En een vruchtbare bodem. Een plek waar mensen en dieren goed samenleven en aandacht hebben voor elkaar. Een samenleving waarin we zorgen voor iemand die het iets moeilijker heeft. En we eerlijk alles delen en elkaar gelijk behandelen. Een samenleving met goed onderwijs en zinvol werk voor iedereen. Met volksvertegenwoordigers die durven te veranderen voor al deze idealen. Onze idealen, jouw idealen.

Welzijn van iedereen

De Partij voor de Dieren is de enige partij in Nederland die opkomt voor mens én dier. We hebben plannen die goed zijn voor iedereen, voor de hele Aarde. En dat is uniek. Groei van de economie is niet de oplossing, maar het probleem. We moeten juist terug naar minder dieren in de vee-industrie. Meer vrije handel tussen landen? Dat is niet goed voor de rechten van mensen. Niet goed voor het klimaat. Niet goed voor ons allemaal. We willen juist een economie die goed is voor het welzijn van iedereen. En goed voor de natuur en het milieu. We willen boeren helpen bij het omschakelen naar duurzame landbouw: voor gebruik in de regio. Zodat kennis en kunde van boeren weer centraal staan. En niet de verkoop van melk en vlees aan de rest van de wereld. We beschermen boeren, zelfstandig ondernemers en werknemers tegen oneerlijke concurrentie uit andere delen van de wereld. Daarmee helpen we ook mensen in armere landen. Na de coronacrisis terug naar hoe het was? Dat kan niet meer. Wij kiezen nu voor een positieve verandering. Voor een samenleving waarin alle levende wezens centraal staan. En in harmonie met elkaar samenleven.

Met elkaar & voor elkaar

De regering die we nu hebben wil na de coronacrisis wel snel terug naar hoe het was. Naar een economie die de Aarde kapotmaakt. Want de overheid steunt bedrijven die het klimaat vervuilen. En in Nederland geen belasting betalen. Terwijl ze bijna geen geld geeft aan zorg en cultuur. Naast de coronacrisis is er wereldwijd ook een klimaatcrisis. Een crisis in biodiversiteit: dieren- en plantensoorten sterven uit. En een crisis in sociale rechtvaardigheid: niet iedereen heeft toegang tot bepaalde basisvoorzieningen. Wij willen een economie die rekening houdt met de Aarde. Een economie waarin iedereen recht heeft op genoeg eten, een huis en een baan. Ongeacht je geslacht, leeftijd of huidskleur. En niemand mag de natuur misbruiken om er zelf rijker van te worden. We moeten met elkaar en voor elkaar

werken. En aandacht geven aan wat écht belangrijk is. Zoals gezondheid en welzijn van mensen, dieren en de natuur.

Beloften voor de toekomst

Onze beloften voor de toekomst? De vervuiler betaalt: breng je schade toe aan het milieu, dan betaal je ook de kosten. Dat geldt zeker voor de luchtvaart, de landbouw, het verkeer en de industrie. Meer gezondheidszorg die voorkomt dat je ziek wordt. Duurzaam voedsel. Minder belasting op arbeid. Grondstoffen gebruiken waarvan we niet veel hebben? Dat wordt duurder. Meer banen. Meer geld voor een duurzame economie. En meer respect en loon voor onmisbare beroepen. Zoals leraar, verpleger, vuilnisophaler, politieagent en schoonmaker.

Geen bio-industrie

De bio-industrie maakt ons ziek. Van alle gevaarlijke infectieziekten is 75% overgesprongen van dier naar mens. En elk moment kan de vogelgriep veranderen in een nieuwe pandemie. Dat voorspelt professor Ron Fouchier van het Rotterdamse Erasmus MC. We moeten daarom snel anders omgaan met dieren. Dat is beter voor mens én dier. Het aantal dieren in de vee-industrie moet daarom omlaag met minstens 75%. Akkers geven we dan deels terug aan de natuur. Het andere deel gebruiken we om groenten en granen op te verbouwen. Zo kunnen we veel meer mensen te eten geven. Voedsel verdelen we eerlijk en we voorkomen verspilling van eten.

Wel plantaardige landbouw

Plantaardige landbouw heeft alleen maar voordelen. We voorkomen dierenleed. En geven we bijvoorbeeld kippen meer ruimte? Dan hoeven we minder bang te zijn voor de vogelgriep. Bij plantaardige landbouw komt ook meer ruimte vrij voor woningbouw. De bodem wordt gezon-

der en we voorkomen droogte en verzakking van bestaande huizen. Op dit moment hebben in Nederland 1 miljoen huiseigenaren last van verzakking. Dat is het gevolg van het verlagen van de waterstand voor de landbouw. Minder dieren in de vee-industrie betekent dus: besparing van water en meer grond voor herstel van natuur. Maar ook: nieuwe woningen, minder problemen met het klimaat en minder kans op een nieuwe gezondheids crisis.

Meer biodiversiteit

Het aantal verschillende soorten planten en dieren (biodiversiteit) neemt af. In Nederland leeft nog maar 15% van de dieren en planten die er ooit waren. Dat betekent niet alleen minder soorten. Het bedreigt ook ons voedsel, onze gezondheid en onze veiligheid. We willen natuurgebieden daarom met elkaar verbinden. We planten ook overal nieuw bos aan. Zo halen we CO₂ (koolstofdioxide) uit de lucht en kan de natuur zich herstellen. Mensen en dieren krijgen dan meer groene ruimte.

Komende 10 jaar

De komende 10 jaar zijn van levensbelang voor ons klimaat. Daarom zijn deze Tweede Kamerverkiezingen ook zo belangrijk. De omslag (transitie) in energie moet de komende 10 jaar plaatsvinden. We moeten andere energiebronnen gebruiken. Anders warmt de Aarde gevaarlijk op: uitstoot van CO₂ blijft honderden jaren boven de Aarde hangen. Nederland moet nu iets doen tegen de klimaatverandering. Bijvoorbeeld gebouwen gebruiken om energie te maken. Dankzij zonnepanelen op het dak. Door minder luchtvaart is de lucht die we inademen frisser en gezonder. Door minder autoverkeer is er minder schadelijke fijnstof. En komt er meer ruimte voor groenere straten. Door meer thuiswerken, gaan mensen sneller landelijk wonen. Dat is goed voor gebieden waar mensen eerst uit weggetrokken. Drukke steden worden minder vol.

Gezonde samenleving

Jarenlang heeft de overheid samengewerkt met bedrijven en de industrie. Het gevolg? Slechte kwaliteit van de lucht. Schade aan onze gezondheid. Problemen met voedsel. Een tabaksindustrie die dodelijk is. En een drankindustrie die mensen verslaafd maakt. Als de leefomgeving ongezond is, dan moeten mensen hun best doen om niet ziek te worden. Terwijl de overheid juist moet zorgen voor een gezonde leefomgeving. En de gezondheid van mensen moet beschermen. Daar heeft iedereen recht op.

De wereld

We maken ons ook zorgen over problemen in andere delen van de wereld. Er zijn veel ruzies en oorlogen. Vaak worden deze conflicten erger door wapenhandel. En door een tekort aan water en voedsel (door klimaatverandering). Miljoenen mensen vluchten van hun huis. We moeten zorgen voor een veiligere wereld met meer vrede. En minder bezig zijn met geld verdienen. We willen minder verspilling van bijvoorbeeld fossiele brandstoffen, zoals aardolie en aardgas. We moeten honger en armoede tegengaan. En gelijkheid tussen mensen verbeteren.

Idealen

Je leest het: ons verkiezingsprogramma 2021 staat vol idealen die haalbaar zijn. Plannen die we nu moeten uitvoeren. Plannen die voor grote verandering zorgen. Plannen waar moed voor nodig is. Dat vind jij ook. Grijp daarom in en stem woensdag 17 maart op Partij voor de Dieren. Dan zorgen we er samen voor dat onze idealen werkelijkheid worden. Dit is de kans van je leven. Kies voor een duurzame toekomst. Voor de dieren. Voor de planeet. Voor iedereen.

1 Een leefbare Aarde

Voor alle bewoners

De Aarde is van levensbelang. Voor elke vorm van leven. Dankzij alles wat de Aarde van nature heeft, bestaan veel verschillende soorten planten en dieren. Toch gaat het niet goed met onze planeet. Het gaat zelfs slechter dan ooit. Als we nu niets doen, is het 4 graden warmer tegen het einde van deze eeuw. De gevolgen van zo'n stijging van de temperatuur? Droogte, overstromingen, bosbranden en zware stormen. Complete natuurgebieden verdwijnen. Net als planten- en diersoorten.

Ruim 70% van alle landdieren is al verdwenen. Het is de schuld van mensen dat dit allemaal gebeurt.

De biodiversiteit neemt dus af door klimaatverandering. En klimaatverandering zorgt weer voor minder biodiversiteit. Wij merken nú de gevolgen. Maar wij kunnen dit proces ook nú stoppen. Door bijvoorbeeld minder te consumeren, minder spullen te kopen. Door minder dieren te hebben in de vee-industrie. Door een groene economie die rekening houdt met de Aarde.

Meer biodiversiteit en een beter klimaat

De Partij voor de Dieren wil de natuur en het milieu herstellen. Dan moeten we de voedselproductie duurzaam veranderen. Minder energie gebruiken. En minder grondstoffen gebruiken. Hierdoor wordt schadelijke uitstoot van verkeer en landbouw minder. En kunnen we genieten van meer natuur, een schonere woonomgeving en duurzame banen. Hieronder lees je meer over onze plannen voor biodiversiteit en een beter klimaat:

- Er komt een nieuw ministerie: het ministerie van Volksgezondheid, Sport en Dierenwelzijn.
- Er komt een ministerie voor Klimaat & Biodiversiteit. Dit ministerie is net zo belangrijk als het ministerie van Financiën. We checken voortaan of alle plannen van de overheid duurzaam zijn.
- De Aarde mag niet verder opwarmen: maximaal 1,5 graad. Nederland moet er alles aan doen om dit te voorkomen. Er komt daarom een Klimaatwet. Hierin staat bijvoorbeeld dat Nederland uiterlijk in 2030 klimaatneutraal is. Dat betekent dat elk proces om iets te maken - voedsel of producten - er niet voor mag zorgen dat het klimaat verandert. Ook de luchtvaart en de scheepvaart moeten zich hieraan houden.
- In 2030 gebruiken we in Nederland minstens de helft minder energie. Dat betekent minder energie in de landbouw, de industrie, het vervoer en in steden en dorpen. Minder verbruik van energie zorgt voor meer duurzame banen. Bijvoorbeeld in de bouw, de energie-sector en het (technisch) onderwijs.

- Het aantal dieren in de vee-industrie moet met minstens 75% omlaag. We geven landbouwgrond terug aan de natuur. Zo ontstaat er meer ruimte om woningen te bouwen.
- Zeker de helft van het bedrag om gevolgen van de coronacrisis tegen te gaan, geven we uit aan natuur, milieu, het klimaat en aan duurzame banen.
- We geven geen geld meer aan de fossiele industrie (aardgas, steenkool, aardolie). Fossiele brandstoffen zijn schadelijk voor het milieu. We geven geld aan duurzame energiebronnen, zoals zonne-energie en windenergie.
- We verbieden het verbranden van biomassa om energie op te wekken. Bijvoorbeeld hout- en gft-afval. We verbieden ook het vergisten van mest om energie op te wekken.
- Het luchtverkeer moet minder. In 2030 is het aantal starts en landingen van vliegtuigen in Nederland maximaal 300.000 per jaar. Hierdoor vermindert de uitstoot van broeikasgassen en stikstof.
- Vliegveld Maastricht Aachen Airport mag niet groeien. Vliegveld Twente en Lelystad Airport blijven dicht voor commerciële vluchten. Groningen Airport Eelde en Rotterdam The Hague Airport gaan dicht.
- Er komen betaalbare, duurzame en snelle internationale treinverbindingen.
- Het Internationaal Strafhof mag bedrijven of landen aanklagen: als ze natuur en milieu beschadigen of vernietigen.

Groei van nieuwe natuur

De Partij voor de Dieren wil méér natuur. We moeten natuur beschermen en zorgen voor de groei van nieuwe natuur. Groei van de economie is niet ons doel. We moeten niet steeds meer producten gebruiken en voedsel eten (consumeren). Hieronder lees je meer over onze plannen voor groei van de natuur:

- We willen natuurgebieden met elkaar verbinden. Daar wordt natuur sterker van. Zo redden we bijvoorbeeld ook vogels en insecten.

- Landbouwgrond wordt natuurgebied. Hierdoor komen planten en dieren terug. En de uitstoot van gassen die slecht zijn voor het milieu (door vee-industrie) neemt af. Eigenaren van landbouwgrond krijgen een vergoeding. Hiermee kunnen ze landbouwgrond veranderen in natuurgebied.
- We richten het landschap diervriendelijk in. Bijvoorbeeld met natuurbruggen (ecoducten): plaatsen waar dieren kunnen oversteken. En met aandacht voor bijen en andere insecten.
- We verbieden bladblazers die bijvoorbeeld op benzine werken. Ze zijn schadelijk voor dieren. Slecht voor de kwaliteit van de lucht. En ze zorgen voor geluidsoverlast. Bij bladblazen mag je bladeren alleen verplaatsen van een verharde naar een onverharde ondergrond.
- We verbieden het gebruik van (landbouw)gif.

Klimaatbeleid

De Partij voor de Dieren wil een duurzame samenleving. Dat betekent dat we rekening houden met de Aarde. In 2015 zijn tijdens het Klimaatakkoord van Parijs afspraken gemaakt: de klimaatdoelen. Deze doelen voor een beter milieu halen we niet als we zo blijven doorgaan. Hieronder lees je meer over onze plannen om de klimaatdoelen te halen:

- We maken afspraken zodat we minder broeikasgassen uitstoten. Nederland neemt de leiding in het maken van deze afspraken. De afspraken gelden voor de hele wereld.
- We gaan de werkelijke kosten van producten en diensten doorberekenen aan de gebruiker. En niet meer verdelen over de samenleving.
- De overheid geeft eerlijke en duidelijke informatie over de gevolgen van producten en diensten op het klimaat en het milieu. Er komt voorlichting over klimaatverandering.
- We checken altijd bij alle plannen of ze duurzaam zijn. En of ze rekening houden met mensenrechten en dierenrechten.
- De overheid koopt vanaf 2030 alleen nog goederen en diensten die 100% duurzaam

zijn. En fair trade (eerlijke handel). Dat geldt bijvoorbeeld ook voor netbeheerders, drinkwaterbedrijven, havenbedrijven, luchthavens, bestuursorganisaties, het Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen. En voor bedrijven die overheidsgeld en belastingvoordeel krijgen.

- Werken aan een klimaatneutraal Nederland doen we samen. De overheid en alle burgers. De overheid zorgt ervoor dat burgers advies kunnen geven over plannen. Via een Burgerconventie klimaatcrisis.

De vervuiler betaalt

De Partij voor de Dieren wil snel veel minder CO₂ uitstoten. Het gebruik van fossiele brandstoffen - zoals aardolie en aardgas - moet daarom stoppen. Broeikasgassen komen vrij bij het verbranden van bijvoorbeeld olie in fabrieken. Broeikasgassen zorgen voor opwarming van de aarde. De overheid moet dit niet steunen. We moeten omschakelen naar duurzame energie. Hieronder lees je meer over onze plannen om het oude energiesysteem te stoppen:

- De belasting op arbeid gaat omlaag. De belasting op grondstoffen, vervuiling, vermogen en winst omhoog.
- We geven geen geld meer aan producenten van energie. Of aan bedrijven die veel energie gebruiken. We geven ook geen belastingvoordelen meer. Bedrijven die veel energie gebruiken zullen dan misschien minder energie gaan gebruiken. Het moet minder aantrekkelijk zijn voor vervuilende bedrijven om naar Nederland te komen.
- We maken schone energie goedkoper. En vuile energie duurder: door milieukosten voor de productie van warmte en elektriciteit te verwerken in de prijs. Producenten van zonne- en windstroom krijgen voorrang bij het leveren van energie.
- We verbieden reclames voor fossiele producten, zoals auto's en vliegtuigen. Deze reclames verergeren het klimaatprobleem.

- Energiebedrijven moeten een deel van de energie verplicht duurzaam opwekken. Dit deel gaat elk jaar omhoog. Er komt een maximum aan de uitstoot van broeikasgassen. Dit maximum gaat elk jaar omlaag.
- We maken het gebruik van veel gas duurder. In 2030 gebruikt niemand in Nederland gas. Huizen en gebouwen krijgen betere isolatie. Er komen andere manieren van verwarming.
- Schaliegas en steenkoolgas blijven in de grond. We verbieden proefboringen. Er komt in Nederland geen opslag van CO₂. Ook niet onder de Noordzee.
- Er komen geen nieuwe kerncentrales of kolencentrales. Bestaande centrales gaan zo snel mogelijk dicht.
- Nederland zorgt ervoor dat vervuilende fossiele brandstoffen - zoals teerzandolie en schaliegas - niet meer in Europa komen.

Bomen planten

De Partij voor de Dieren wil meer bomen en bossen. Mensen en dieren kunnen niet zonder bomen. Ze zorgen voor gezondere lucht. Ze verkoelen de Aarde. En ze versterken de biodiversiteit. Ook in steden en dorpen zijn bomen belangrijk. We moeten niet alleen nieuwe bomen planten. Maar vooral ook goed zorgen voor oude en grote bomen. Hieronder lees je meer over onze plannen voor meer bomen en bossen:

- We planten veel bomen aan die van nature in een gebied voorkomen (inheemse bomen). Zo versterken we de natuur. Bomen in steden zorgen ook voor een fijner klimaat bij hitte.
- We beschermen inheemse bomen en bossen.
- We geven minder snel een kapvergunning. Kan een boom echt niet langer blijven staan? Dan onderzoeken we eerst of we de boom kunnen verplaatsen. We beschermen hiermee rustplaatsen en nesten van dieren. We bestraffen het kappen van bomen zonder vergunning flink.
- Bomen zijn geen brandstof. Stoken van hout en resthout - voor energie - is niet duurzaam

en ongezond. We stoppen met geld geven aan houtige biomassa. We verbieden het gebruik van biomassa om energie en warmte op te wekken.

- Producten of geld moeten zorgen voor een gezonde planeet. Ze mogen nooit bijdragen aan ontbossing (in de hele wereld). Of aan het vernietigen van natuur en milieu. We leggen dit vast in de wet.

Natuur niet laten stikken

De Partij voor de Dieren wil vervuiling van de natuur door stikstof stoppen. 41% van de stikstof die terecht komt in de natuur, komt van de landbouw in Nederland. Bijvoorbeeld ammoniak uit dierlijke mest. Hierdoor verzuurt de bodem. En dat bedreigt weer planten en dieren. Hieronder lees je meer over onze plannen om de natuur niet te laten 'stikken':

- Het aantal dieren in de vee-industrie moet omlaag: met minstens 75%. We sluiten vee-industrie en teelt van bloemen en planten rondom natuurgebieden snel.
- Boeren produceren weer voor de eigen regio. Dat zorgt bijvoorbeeld voor minder schadelijke uitstoot. Nu gaat 70% van de landbouwproducten naar het buitenland (export).
- De overheid stimuleert het ontwikkelen van plantaardige producten. Plantaardige producten zijn goede vervangers van vlees en zuivel. De overheid stimuleert het eten van plantaardig voedsel.
- In 2030 is de uitstoot van stikstof in Nederland de helft minder dan in 2020. We leggen dit vast in de wet. Op plekken waar dat nodig is, is de uitstoot nog minder.
- Er komt geen geld (subsidie) voor installaties voor de vee-industrie. Bijvoorbeeld voor luchtwassers. Brengt de vee-industrie schade toe aan het milieu? Dan moet de vee-industrie de kosten voor de vervuiling ook zelf betalen.
- We verbieden mijnbouw - zoals gaswinning en zoutwinning - in en rondom Natura 2000-gebieden.

- Het luchtverkeer moet minder. Hierdoor vermindert de uitstoot van broeikasgassen en stikstof.

Natuur verbinden en beschermen

De Partij voor de Dieren wil natuur verbinden en beschermen. Natuur is de basis van ons bestaan. De basis van ons voedsel. De basis van een gezonde omgeving om in te leven. Er is ooit een plan gemaakt om in Nederland natuurgebieden met elkaar te verbinden: de Ecologische Hoofdstructuur. We moeten dit plan uitvoeren. Hieronder lees je meer over onze plannen om de natuur te verbinden en te beschermen:

- De overheid bepaalt weer landelijk het natuurbeleid, niet de provincies. Dat geldt ook voor plannen om de natuur te herstellen.
- De overheid wordt verantwoordelijk voor de Oostvaardersplassen. Niet de provincie Flevoland.
- De Ecologische Hoofdstructuur - een netwerk van natuurgebieden - is in 2025 klaar. De overheid verkoopt geen natuurgebieden.
- De overheid koopt natuurgebieden die aangetast zijn. De overheid moet deze natuurgebieden herstellen en verbinden met andere natuurgebieden.
- Activiteiten en projecten mogen de natuur nooit aantasten. Tenzij ze noodzakelijk en aantoonbaar duurzaam zijn voor de toekomst. Er komt dan in de directe omgeving wel dubbel zoveel natuur voor terug.

Natuurnetwerk in het water

De Partij voor de Dieren wil de Noordzee beschermen. Er wordt te veel gevestigd in ons grootste natuurgebied. Grote vissen zijn zeldzaam geworden. Zoals haaien en roggen. Hieronder lees je meer over onze plannen voor een natuurnetwerk in het water:

- We beschermen de Waddenzee beter. Het is werelderfgoed: geen gaswinning en visserij in de Waddenzee.
- Er komen meer beschermde zeegebieden. Daar mag niemand in vissen. En geen gaswinning of andere schadelijke activiteiten plaatsvinden. Vissen en planten kunnen zich dan herstellen. We beschermen gebieden zoals het Friese Front, Natuurpark Oosterschelde en de Centrale Oestergronden helemaal.
- Activiteiten en projecten mogen de zee niet aantasten. Tenzij ze noodzakelijk en duurzaam zijn voor de toekomst (lange termijn).
- We beschermen trekvisserij en zeezoogdieren. Dat leggen we vast in de Wet natuurbescherming. We leggen vistrappen aan, als het nodig is. Zodat vissen doorgang krijgen naar andere zeegebieden.
- Vissen moeten langs sluizen en gemalen kunnen zwemmen. Elk jaar sterven namelijk miljoenen vissen in sluizen en gemalen. We passen daarom sluizen en gemalen aan. Visserij stopt in de buurt van trekroutes van vissen. De Haringvlietsluizen gaan verder open.
- Er komt een waterverbinding voor vissen tussen het IJsselmeer en het Markermeer. En een trekroute.

Droogte in Nederland

De Partij voor de Dieren wil de droogte in Nederland tegengaan. Het waterpeil wordt nu laag gehouden voor de landbouw. Terwijl de landbouw ook nog eens veel grondwater en kraanwater gebruikt. Door droogte komen bijvoorbeeld vaker bosbranden voor. De biodiversiteit gaat achteruit. En dijken kunnen scheuren en huizen verzakken. Hieronder lees je meer over onze plannen om droogte tegen te gaan:

- We maken waterstanden weer gezond. Dankzij een natuurlijk waterpeil. En een eerlijke verdeling van het gebruik van water. Zo kunnen bijvoorbeeld ook weidevogels beter overleven.

- We verlagen de stand van het grondwater niet voor landbouw. Zo kunnen natuurgebieden zich herstellen. En worden veengronden weer nat.
- De landbouw mag geen water halen uit de bodem. Bijvoorbeeld door het slaan van waterputten.
- We voeren regenwater niet meer af via de riolering. We voeren vervuild water apart af.
- We maken tuinen groener. We gebruiken minder tegels en meer planten en struiken.
- We geven geen belastingvoordeel aan grote bedrijven die meer dan 300 kubieke meter water gebruiken. Er komt juist een extra waterbelasting voor bedrijven die veel water gebruiken.

Water als drijvende kracht van de natuur

De Partij voor de Dieren wil schoon oppervlaktewater en schoon grondwater. Dat wordt nu vervuild door bijvoorbeeld landbouwgif, chemisch afval, plastic en mest. Planten en dieren sterven hierdoor uit. En ons schone drinkwater komt in gevaar. Hieronder lees je meer over onze plannen voor schoon water:

- We straffen bedrijven die water vervuilen. Boetes worden hoger en strenger. De overheid controleert of bedrijven zich houden aan de milieuwetten.
- We stoppen het gebruik van te veel mest in de landbouw.
- De overheid controleert het gebruik van bestrijdingsmiddelen. We verbieden de handel in bestrijdingsmiddelen voor particulieren. De overheid zorgt ook voor minder gifgebruik. Bijvoorbeeld door goede voorlichting en informatie aan burgers.
- We richten oevers, dijken en waterkanten natuurvriendelijk in. We houden hierbij rekening met dieren en planten. Bij hoge kades maken we plekken waar dieren uit het water kunnen komen.

- We beschermen de natuur bij ongelukken in de scheepvaart.
- We beschermen scheepswrakken die van waarde zijn voor de natuur in het water.
- Boeren, bedrijven en beheerorganisaties komen niet meer automatisch in het bestuur van waterschappen.

Caribische natuur

De Partij voor de Dieren wil de unieke natuur op Bonaire, Saba en Sint-Eustatius beschermen. Deze bijzondere Nederlandse gemeenten en eilanden hebben een grote biodiversiteit. Hieronder lees je meer over onze plannen voor natuur in de Caraïben:

- De overheid helpt bij het beschermen en versterken van de natuur op en rond de Caribisch Nederlandse eilanden. Met milieu-regels, controle, geld en kennis.
- Het beschermen van de koraalriffen is belangrijk. We verbieden de verkoop en import van zonnebrandcrèmes die schadelijk zijn voor het koraal.
- We geven geld voor de aanleg van systemen om afvalwater te zuiveren. Zodat afvalwater niet terugstroomt in de zee.
- We geven geen geld aan activiteiten die schadelijk zijn voor de biodiversiteit.
- We beschermen in het wild levende dieren. Zoals ezels, honden en katten. De overheid moet zorgen voor minder zwerfdieren.
- We moeten gewonde en zieke dieren helpen. Bijvoorbeeld in een speciaal opvangcentrum.

2 Dierenrechten

Alle dieren moeten kunnen leven zoals ze willen

Dieren zijn geen 'dingen'. Ze hebben ook gevoel en rechten. Net zoals mensen. Toch worden dieren door mensen gefokt, misbruikt, verhandeld en gedood. In Nederland sterven elk jaar 600 miljoen dieren na een verschrikkelijk leven in de vee-industrie. Het uitbuiten van dieren moet stoppen. We moeten dieren beschermen.

Verkeerd omgaan met dieren is ook gevaarlijk voor onze gezondheid. Dat laat de coronacrisis wel zien. Van alle infectieziekten die ons bedreigen, is 75% overgesprongen van dier naar mens. Onderzoekers waarschuwen: infectieziekten zullen vaker voorkomen als we dieren blijven fokken en doden. Als we dieren blijven houden in de vee-industrie. Als we blijven handelen in wilde dieren. Een veilige wereld voor dieren betekent ook een veiligere wereld voor mensen.

Dierenrechten

De Partij voor de Dieren wil dieren met respect behandelen. Dierenrechten moeten in de Grondwet. Dan voorkomen we dierenleed. En kunnen we mensen die dierenleed veroorzaken beter straffen. Hieronder lees je meer over onze plannen om dieren te beschermen:

- De rechten van dieren komen in de Grondwet.
- Er komt een betere wet die dieren beschermt.
- Dieren moeten uit de voedselketen. Dat betekent zo snel mogelijk een einde aan de bio-industrie. Daar moet de overheid zich voor inzetten.
- Het aantal dieren in de vee-industrie moet omlaag: met minstens 75%.
- Er komen regels voor brandveiligheid in stallen. Dat betekent veel minder dieren per stal. En verplichte waterinstallaties en vluchtroutes. Luchtwassers worden verboden.

Eerlijke informatie over de vee-industrie

De Partij voor de Dieren wil mensen laten weten waar hun eten vandaan komt. Honderden miljoenen dieren sterven in de vleesindustrie en de visserij. Scharreleieren komen niet van kippen die lekker buiten lopen. Maar van kippen die hun hele leven in een propvolle schuur zitten. Mensen moeten weten wat er precies gebeurt in de vee-industrie. Wat er precies gebeurt voordat vlees in de supermarkt terechtkomt. Hieronder

lees je meer over onze plannen voor eerlijke informatie over dieren in de vee-industrie:

- Er komt een einde aan verkeerde informatie en reclames over dierlijke producten.
- Er komt eerlijke informatie over het lijden en sterven van dieren. Veel burgers weten dat nu niet.
- De overheid laat eerlijke videobeelden zien over stallen, slachthuizen en de visserij.
- De overheid houdt cijfers bij over dieren in de vee-industrie. Bijvoorbeeld cijfers over het aantal dieren dat sterft tijdens transport. Of sterft in de stallen. Deze cijfers zijn openbaar voor iedereen.
- Vlees, zuivel en eieren krijgen een duidelijk etiket. Hierop staat waar het dier is geboren. En hoelang het heeft geleefd. Bij vlees staat ook waar het dier is geslacht. Consumenten moeten live videobeelden kunnen bekijken van het slachthuis.

Dieren hebben recht op natuurlijk gedrag

De Partij voor de Dieren wil dat dieren kunnen leven zoals ze willen. In de vee-industrie kunnen ze dat niet. Miljoenen eenden komen nooit buiten. Ze hebben geen water om in te zwemmen. Kalfjes en lammetjes worden weggehaald bij hun moeder, direct na de geboorte. We moeten in de wet regelen dat dit niet meer gebeurt. Zodat kippen een stofbad kunnen nemen. En varkens in de aarde kunnen wroeten. Koeien en geiten moeten buiten lopen, niet in dichte stallen. Hieronder lees je meer over onze plannen om dieren te laten leven zoals ze willen:

- Dieren in de vee-industrie krijgen vrije uitloop naar de wei. Er is genoeg plek om te schuilen bij hitte en regen. Ook in de stal is genoeg ruimte, stro en afleiding.
- Kalfjes, lammetjes, stierkalfjes, rammetjes en bokjes blijven na de geboorte bij hun moeder.
- We verbieden kraamboxen waarin zeugen tussen stangen staan. Zeugen mogen nestelen en hun biggetjes verzorgen.

- We verbieden het onvruchtbaar maken (castreren) van biggen. Net als het afbranden of afknippen van staarten. Of het afvijlen van tanden en het onthoornen van koeien en geiten.
- We verbieden het vergassen van pasgeboren haantjes.
- We verbieden het produceren van blank kalfsvlees. Kalveren worden voor blank kalfsvlees expres ziek gemaakt.
- Elke eendenhouderij en konijnenhouderij moet dicht.
- We willen geen plofdieren: dieren die in korte tijd worden vetgemest en geslacht. Nu zakken plofkippen door hun pootjes. En kunnen dikbilkoeken niet meer natuurlijk bevallen. Het fokken op snelle groei van dieren moet stoppen.
- We verbieden het fokken, gebruiken en houden van dieren als ze niet kunnen leven zoals ze willen. Of als ze ernstig lijden.
- We verbieden het fokken op 'extreme productie'. Zoals bij melkkoeien.
- We verbieden het doorfokken van zeugen (waarbij ze moeten bevallen van zoveel mogelijk biggetjes).
- We verbieden het onnatuurlijk bevruchten (insemineren) van dieren.
- We verbieden de handel en import van ganzenlever of eendenlever. De overheid zet zich ook in voor een verbod in Europa.

Voorkom dierenleed tijdens vervoer en slacht

De Partij voor de Dieren wil dat zo min mogelijk dieren worden vervoerd. Worden ze wel vervoerd voor de slacht (zolang slachthuizen nog bestaan)? Dan moet dat zo min mogelijk pijn en stress veroorzaken. Hieronder lees je meer over onze plannen om dieren zo min mogelijk te laten lijden:

- We verbieden onverdoofd slachten voor iedereen. Ook als dat vanwege het geloof gebeurt.
- Het vervoeren van dieren mag maximaal 2 uur duren. Is het 25 graden of warmer? Dan geldt

een verbod op vervoer.

- We verbieden vervoer van levende dieren naar landen buiten de Europese Unie (EU). Dat geldt ook voor import uit landen van buiten de EU.
- Veewagens krijgen een GPS-volgsysteem om ze te controleren.
- We verbieden de export van eendagskuikens.
- We verbieden de import van jonge kalfjes.
- We verbieden manieren van slachten die pijn en angst veroorzaken. Zoals CO₂-verdooving bij varkens. En verdrinking bij kippen.
- We verbieden veemarkten.

Vissen voelen pijn

De Partij voor de Dieren wil een verbod op visvangst die zorgt voor leed bij vissen. Want vissen kunnen ook pijn en stress voelen. Zit een vis in een net? Of is een vis gevangen met haken? Dan volgt een gruwelijke strijd tegen de dood. Hieronder lees je meer over onze plannen om vissen zo min mogelijk te laten lijden:

- We verbieden visvangst met staande netten. In deze netten komen bijvoorbeeld bruinvissen vast te zitten, waardoor ze verdrinken.
- We verbieden het levend koken van kreeften, krabben en garnalen.
- We verbieden de verkoop van levende vissen.
- We controleren viskwekerijen op dierenwelzijn en duurzaamheid. Voldoen viskwekerijen niet aan alle eisen? Dan moeten ze dicht.
- We verbieden het onverdoofd slachten van vissen.
- We verbieden sportvissen. Sportvissen zorgt voor ernstig dierenleed.

Stop de jacht

De Partij voor de Dieren wil in het wild levende dieren met rust laten. Elk jaar schieten hobbyjagers zo'n 2 miljoen dieren dood in Nederland. Zo'n 2 miljoen andere dieren worden aangeschoten en ernstig verwond. De jacht moet daarom stoppen. Hieronder lees je meer over

onze plannen om in het wild levende dieren met rust te laten:

- Voortaan beschermen we dieren die in het wild leven.
- We doden geen dieren die in het wild leven. Alleen als dat echt nodig is. Bijvoorbeeld als het dier ernstig lijdt. Of als er een gevaar is voor onze gezondheid. De overheid kan zo'n uitzondering maken. Na advies van een onafhankelijke deskundige. De provincie kan zo'n uitzondering niet maken.
- Er komt geen lijst meer met vrij bejaagbare diersoorten. We verbieden de jacht voor hobbyjagers. De Wet natuurbescherming beschermt de natuur nog niet goed genoeg. Daarom passen we deze wet aan.
- We verbieden het vangen van dieren uit het wild. Of het uitzetten van dieren voor de jacht.
- Jachtopzichters en speciale ambtenaren die jachtregels controleren zijn onafhankelijk. Ze werken niet voor jachthouders.
- We verbieden jagersclubs.
- We verbieden jachtvakanties in Nederland en het buitenland.
- Niemand mag dieren storen tijdens kwetsbare periodes. Bijvoorbeeld als ze broeden of zogen.
- Er komt een landelijk netwerk van zorg voor gewonde, in het wilde levende dieren. Jagers doen hier niet aan mee.
- Wolven zijn een aanwinst van de natuur in Nederland. Schapenhouders en boeren krijgen informatie over het beschermen van hun dieren tegen wolven.
- De koning stopt met jagen. Er komt geen geld meer voor onderhoud van het koninklijk jachtgebied. Het Kroondomein blijft het hele jaar open voor publiek.

Controle op dierenwelzijn

De Partij voor de Dieren wil betere controle op dierenwelzijn. Bijvoorbeeld meer en onverwachte controles in de vee-industrie. En op andere

plekken waar dieren in contact komen met mensen. We moeten straffen en boetes goed en duidelijk regelen in de wet. Hieronder lees je meer over onze plannen voor betere controles:

- Er komt cameratoezicht bij stallen en slachterijen.
- Er komt vernieuwing bij de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA). De NVWA wordt onderdeel van het ministerie van Volksgezondheid.
- Er komen meer controles in de vee-industrie. De overheid voert deze controles uit.
- De slachtsnelheid moet flink omlaag. Dat betekent dat het tempo waarin dieren door slachthuizen worden gejaagd, omlaag moet.
- Er zijn geen vaste controleurs per slachthuis. Controleurs wisselen tussen slachthuizen.
- Slachthuizen die regels erg overtreden, gaan dicht. Medewerkers die dieren extra mishandelen krijgen een beroepsverbod.
- De NVWA deelt meteen een boete uit bij het overtreden van regels. De hoogte van de boete hangt af van de omzet van de slachterij.
- We stoppen met het oormerken van dieren. De overheid zorgt voor een diervriendelijke manier, zoals chipherkenning.
- Dierenwelzijn is ook belangrijk bij het trainen en inzetten van politiehonden en politiepaarden. We zetten geen politiepaarden meer in bij rellen. En geen politiehonden. We zoeken naar andere manieren.

Voorkomen in plaats van bestrijden

De Partij voor de Dieren wil de natuur weer in evenwicht brengen. Want de mens heeft de natuur te veel uit balans gebracht. Dat zorgt voor plagen, zoals de eikenprocessierups. Bij een gezonde natuur zorgen koolmezen, spechten, wantsen en vleermuizen voor minder eikenprocessierupsen. Maar door de aanplant van eiken en het maaien van struiken lukt dat niet meer. Veel gemeenten kiezen voor bestrijding met gif. Of voor het verbranden van de rupsen. Dat kan natuurvriendelijker en diervriendelijker.

Hieronder lees je meer over onze plannen om overlast te voorkomen en de natuur beter te beschermen:

- We verbieden het vergassen van dieren die in het wild leven. Zoals ganzen rondom vliegvelden. Lok ganzen naar andere gebieden waar ze veilig zijn.
- Verbouw rondom vliegvelden geen gewassen waar ganzen op afkomen.
- Boeren krijgen alleen schadevergoeding als ze diervriendelijk werken om schade te beperken.
- We verbieden het gebruik van klemmen of vallen voor muskusratten en beverratten. Hierdoor sterven elk jaar 50.000 ratten.
- We doden geen bevers.
- Er komen afrasteringen - bij wegen en dorpen - om zwijnen en herten tegen te houden.
- We moeten zwerfafval voorkomen. Dat trekt dieren aan.
- Er komen speciale nestplekken voor meeuwen en duiven. Zo voorkomen we overlast in steden en dorpen.
- We doden geen verwilderde katten. Maar we vangen ze en verzorgen ze. We zorgen op een diervriendelijke manier voor minder zwerfkatten.
- In straten met veel eikenbomen komen struiken en nestkasten. Hierdoor komen meer natuurlijke vijanden van de eikenprocessierups terug.

Draag geen dierenvacht

De Partij voor de Dieren wil geen dierenleed voor de productie van mode. Bont, dons en wol? De vacht van een dier gebruiken voor mode kan echt niet meer. De manier waarop nertsen worden gehouden, dat is verschrikkelijk. Maar het is ook een groot risico voor onze gezondheid. Denk maar aan de verspreiding van infectieziekten zoals het coronavirus. Dankzij onze jarenlange inzet is het houden van nertsen voor bont verboden vanaf 2021. Hieronder lees je meer over onze plannen voor een donsvrij en bontvrij Nederland:

- Nederland zet zich in voor een fokverbod van dieren voor de productie van bont en dons. Ook in Europa.
- We verbieden de import en verkoop van bont en angorawol.
- We verbieden de import en verkoop van dons. En levend geplukte of onder dwang gevoerde ganzen en eenden.
- We verbieden de import en verkoop van leer van dieren die hier speciaal voor worden gefokt. Zoals krokodillen, slangen, kangoeroes en hagedissen. Op producten van leer komt de herkomst te staan.

Dieren zijn geen vermaak voor mensen

De Partij voor de Dieren wil geen dierenleed in dierentuinen, circussen en shows. Geen (wilde) dieren in gevangenschap om mensen te vermaken. Hieronder lees je meer over onze plannen om dierenleed voor amusement te voorkomen:

- We verbieden het fokken van dieren voor dierentuinen, shows en kinderboerderijen. Alle dieren krijgen de ruimte die ze nodig hebben. Ook de dieren die het publiek nooit ziet. We verbieden het om pasgeboren of jonge dieren in te zetten om publiek te lokken.
- Wilde dieren vastzetten met kettingen mag niet. Bijvoorbeeld bij olifanten en roofvogels. Deze dieren moeten leven in een zo natuurlijk mogelijke omgeving.
- Dierentuinen worden speciale opvanglocaties. Het dierenwelzijn is het belangrijkste.
- Het Dolfinarium gaat dicht. Dat geldt ook voor andere aquaria. Ze mogen alleen nog openblijven als opvanglocatie voor zee(zoog) dieren.
- Het dierenwelzijn in kinderboerderijen moet veel beter. Dieren zijn geen knuffels. Ze moeten meer vrijheid krijgen. En op een rustige plek kunnen leven. We leggen dat vast in de wet.
- We verruimen het verbod op wilde dieren als vermaak in circussen en parken. We verbieden ook het gebruik van zee(zoog)dieren, reptielen, amfibieën en vogels.

- We verbieden kerststallen met levende dieren. Net als andere tradities en feesten waarbij dieren worden gebruikt.
- We leggen in de wet regels vast voor het welzijn van paarden. Paarden moeten vrij buiten kunnen bewegen. En ruimte krijgen om in kuddes te leven. Er komt een minimale leeftijd voor pony's en paarden om bereiden te worden.
- Er komen regels voor het gebruik van dieren in de kunst en de media.
- We verbieden sportwedstrijden met dieren. Zoals duivensport, hengelsport en het rapen van kievietseieren.
- We verbieden de verhuur van dieren.

Stop dierproeven

De Partij voor de Dieren wil stoppen met alle dierproeven. De proeven zelf en het opsluiten van dieren zorgen voor veel dierenleed. Vaak zijn onderzoeken zonder proefdieren betrouwbaarder. Hieronder lees je meer over onze plannen voor onderzoek zonder proefdieren:

- De overheid zet zich in voor onderzoeken zonder proefdieren. Ook in de rest van de wereld. De overheid geeft geen geld voor dierproeven. Wel voor manieren van onderzoek zonder proefdieren.
- We verbieden onderzoeken met apen. We sluiten het apenonderzoekscentrum BPRC zo snel mogelijk.
- We verbieden het fokken en doden van proefdieren.
- We verbieden het klonen van dieren. Net als het toepassen van andere vormen van biotechnologie.
- Burgers en organisaties moeten bezwaar kunnen maken tegen dierproeven.

Huisdieren

De Partij voor de Dieren wil exotische dieren als huisdier verbieden. Hun behoeften en natuurlijk gedrag zijn anders dan honden en katten.

Fokkers handelen ook veel in (exotische) dieren. Dat moet stoppen. Hieronder lees je meer over onze plannen voor huisdieren:

- We verbieden het fokken op uiterlijk van dieren. Zoals honden en katten met een platte snuit en een kleine schedel. Dit zorgt bij dieren bijvoorbeeld voor problemen met ademen.
- We verbieden de import van puppy's uit fokschuren.
- We verbieden het scheiden van kittens en hun moeder de eerste 12 weken.
- Er komt ook een verplichte chip voor katten. Nu is die er al voor honden.
- We proberen dierenwinkels duidelijk te maken dat het beter is om te stoppen met de verkoop van dieren. Ze kunnen mensen beter doorsturen naar het asiel.
- We verbieden de verkoop van dieren via internet, tuinwinkels en markten. Dierenasiels mogen wel dieren verkopen.
- Dieren mogen niet in afzondering worden gehouden. Zoals konijnen. We verbieden de verkoop van vissenkommen of te kleine hokken. Nieuwe eigenaren van dieren krijgen duidelijke informatie over dierenwelzijn.
- Er komt een bedenktijd bij het kopen van een huisdier. Er komt ook een lijst met dieren die geschikt zijn als huisdier.

Zorg voor huisdieren, opvang en noodhulp

De Partij voor de Dieren wil betere opvang voor dieren. Elk jaar komen tienduizenden dieren terecht in het asiel. Bijvoorbeeld omdat eigenaren al snel niet meer voor een dier willen zorgen. Ook pasgeboren dieren komen vaak terecht in het asiel. Gemeenten moeten de opvang van dieren goed regelen. Maar ze doen dit vaak niet. Hieronder lees je meer over onze plannen voor betere opvang van huisdieren:

- De overheid zorgt voor meer geld voor dierenopvang. Er komen landelijke regels.
- Per verkocht huisdier gaat een bedrag naar een opvangfonds.

- Er komt een netwerk van opvang en dierenambulances voor heel Nederland.
- Dierenambulances mogen op een busbaan of trambaan rijden bij noodhulp.
- We houden bij rampen ook rekening met het redden van dieren.
- We houden bij thuishulp aan mensen ook rekening met hulp voor hun huisdieren. Mensen kunnen hun huisdier meenemen naar een zorginstelling.
- Slachtoffers van huiselijk geweld mogen in opvanghuizen hun huisdier meenemen.
- We schaffen de belasting (btw) af op geneeskundige zorg voor dieren.

Aanpakken dierenmishandeling

De Partij voor de Dieren wil mishandeling van dieren streng bestraffen. Wie dieren mishandelt, mag geen dieren meer houden. Er komt een speciale officier van Justitie voor dierenzaken. En de politie moet meer mishandelingen van dieren opsporen en bestraffen. Hieronder lees je meer over onze plannen om dierenmishandeling aan te pakken:

- Er komen speciale agenten om mensen op te sporen die dieren mishandelen of verwaarlozen. De dierenpolitie mag ook controles uitvoeren in de vee-industrie.
- We moeten mishandelde dieren sneller en beter opvangen en verzorgen.
- We verbieden het doorverkopen of slachten van dieren die opgevangen zijn.
- Een dierenbeul krijgt strengere straffen en hogere boetes. En hij of zij mag nooit meer dieren houden.
- We trainen hulpverleners in het herkennen van dierenmishandeling.

Bescherm dieren in het wild, wereldwijd

De Partij voor de Dieren wil bedreigde dieren beter beschermen. Nu is er veel criminele handel in bedreigde dieren: elk jaar honderdduizenden dieren. Veel van deze dieren worden via

Nederland verkocht of vervoerd. We moeten deze misdaden beter opsporen en voorkomen. Hieronder lees je meer over onze plannen om handel in dieren aan te pakken:

- We verbieden de import en handel in exotische dieren. Nederland probeert hier ook wereldwijd afspraken over te maken met andere landen.
- We moeten criminele handel in bedreigde dieren beter opsporen. We straffen criminele handelaren strenger.
- Nederland is tegen de jacht op walvissen en zeehonden. Er moet een jachtverbod komen, ook op dolfinen op de Faeröereilanden en in Japan.
- Nederland verbiedt de doorvoer van walvisvlees via ons land. Dat geldt ook voor andere ongewenste dierlijke producten.
- Nederland zet zich in voor een verbod op het vangen van (blauwvin)tonijn. En op het ontvinnen van haaien.

3 Voedsel en landbouw

Alleen duurzame landbouw zorgt voor gezond voedsel voor iedereen

Gezond en duurzaam voedsel, dat is de basis van ons leven. Steeds meer mensen kiezen voor biologisch en plantaardig voedsel. Gemaakt in de eigen regio. Want het is belangrijk om te weten waar ons eten vandaan komt. En hoe het wordt gemaakt. We willen dat niemand met ons voedsel knoeit. En dat er niets wordt verspild. Het is tijd voor een omslag: naar plantaardige en biologische landbouw. Soms met tussenstappen.

Nederland is het meest 'veedichte' land ter wereld. Nergens zitten zoveel dieren bij elkaar als in ons land. Elk jaar worden 640 miljoen dieren gefokt en gedood. De kans op infectieziekten die overspringen van dier naar mens is groot. En er is veel uitstoot van gasen die slecht zijn voor het milieu (zoals ammoniak en broeikasgasen). We willen daarom landbouw met minder dieren. Met een gezonde bodem. Met respect voor natuur en milieu. En respect voor het welzijn van dieren.

Geen vee-industrie, dieren uit de voedselketen

De Partij voor de Dieren wil het voedselsysteem veranderen. We moeten naar een gezond systeem dat beter is voor iedereen, ook voor de boeren. Veel mensen denken nu nog: het fokken van dieren zorgt voor meer voedsel. Maar dat klopt niet. Want wie dieren fokt voor voedsel, moet die dieren veel eten voeren. Met een mestoverschot als gevolg. We moeten landbouwgrond juist gebruiken om voedsel te telen voor mensen. Dieren moeten uit de voedselketen. Een klein land als Nederland is een van de grootste voedsel-exporteurs ter wereld. We moeten daarmee stoppen. En alleen nog voedsel produceren voor lokaal gebruik. Hieronder lees je meer over onze plannen voor een gezond voedselsysteem:

- We willen gezond en duurzaam gemaakt voedsel voor iedereen. Meer plantaardige producten in plaats van dierlijke producten. Dat is beter voor dieren. Beter voor het milieu. En beter voor onze gezondheid.
- Het aantal dieren in de vee-industrie gaat met minstens 75% omlaag. We helpen boeren bij het omschakelen naar duurzame, plantaardige landbouw. Er komt een maximaal aantal dieren per bedrijf, per regio. We verbieden megastallen.
- Er komen strenge regels voor het gebruik van medicijnen bij dieren (antibiotica).
- Nederlandse boeren maken vooral voedsel voor Nederland. We stoppen met de export.
- Gezond, plantaardig voedsel wordt goedkoper. We schaffen de belasting (btw) op groente en fruit af.

- We zorgen voor goede informatie over plantaardige voeding. Over duurzame en gezonde voordelen. Maar ook over de houdbaarheid. We moeten het onnodig weggooien van eten voorkomen.
- We vinden goede voorlichting op scholen belangrijk. Zoals lessen over gezonde en duurzame voeding.
- Scholen bieden meer gezonde maaltijden en fruit aan. Scholen moeten ook biologisch, plantaardig en duurzaam inkopen. We stoppen met het geven van schoolmelk.
- We steunen het ontwikkelen van nog meer plantaardige alternatieven voor vlees, vis, zuivel en eieren.
- Er komt een minister van Voedsel en Landbouw. Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) gaat dicht.

Verbinding tussen boer(in) en burger

De Partij voor de Dieren wil een gezonde voedselmarkt. Nu exporteren we bijvoorbeeld nog uien naar Brazilië. En wat ligt er in onze supermarkt? Uien uit Nieuw-Zeeland. We moeten in Nederland weer verbinding maken tussen de boer(in) en de burger. Zodat het omschakelen naar duurzame, regionale landbouw makkelijker gaat. Hieronder lees je meer over onze plannen voor een gezonde voedselmarkt:

- We organiseren de productie van voedsel lokaal, als dat kan.
- We verbieden per direct kilonallers, plofkippen en plofmelk.
- We beschermen boeren tegen oneerlijke concurrentie. We zijn tegen alle handelsverdragen die zorgen voor import van producten van slechte kwaliteit. Ze zorgen ook voor het uitbuiten van meisjes en vrouwen in landen waar die producten gemaakt worden.
- Import van voedsel dat we zelf ook - duurzamer - kunnen maken, wordt duurder. Kennis en kunde van de boer moeten we beschermen.
- Nederland geeft geen geld voor het opzetten van vee-industrie in andere landen. We verbieden de export van fokdieren en stalsystemen. We verbieden de import van

levende dieren. En de import van producten die slecht zijn voor mensenrechten en dierenwelzijn.

- Nederland zet zich in voor gezonde landbouw in armere delen van de wereld. We moeten ervoor zorgen dat grote bedrijven geen land roven in ontwikkelingslanden.
- Boeren en tuinders krijgen een goede prijs voor hun producten.
- We steunen ideeën voor regionale productie van voedsel. Dat geldt ook voor ideeën zoals stadslandbouw, voedselbossen en boerderijen waar burgers samenwerken met de boer(in).
- Het Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid moet vernieuwen. We helpen boeren en vissers om te schakelen naar het maken van duurzaam, plantaardig voedsel.
- Rassen van planten en dieren zijn geen eigendom van bedrijven.
- Nederland zet zich wereldwijd in voor kwekersrecht. Dat betekent dat boeren en veredelaars nieuwe plantenrassen alleen mogen gebruiken of verhandelen.

Gezonde landbouw op een gezonde bodem

De Partij voor de Dieren wil landbouw met een gezonde bodem. Een gezonde bodem is belangrijk voor het maken van voedsel. Schoon water zorgt voor goede groei. En biodiversiteit helpt bij bestuiving en voorkomt plagen. Hieronder lees je meer over onze plannen voor gezonde landbouw op een gezonde bodem:

- Landbouw en tuinbouw met respect voor de natuur, dat is de standaard. De toekomst is: duurzame, plantaardige eiwitgewassen. Dat is ook beter voor de bodem.
- We stoppen met teelt die niet duurzaam is en waarbij veel gif wordt gebruikt. We stoppen met lelieteelt en bollenteelt. We helpen telers om te schakelen naar duurzame teelt.
- Het gebruik van de bodem is afhankelijk van de grondsoort. En van de natuurlijke stand van het water. Dat betekent natte teelt in veenweidegebieden. We geven ook weilanden terug aan de natuur.

- Op vrijgekomen grond telen we duurzame oliehoudende gewassen, zoals koolzaad. Of duurzame gewassen, zoals hennep en vlas. Op landbouwgrond komen ook nieuwe woningen.
- We telen maximaal 1 keer per 6 jaar gewassen op dezelfde plek die slecht zijn voor de bodem. Bijvoorbeeld aardappelen.
- We stoppen met het kapot bemesten van de bodem. We verbieden kunstmest. Er komt meer plantaardige mest.
- Mestfabrieken verdwijnen uit Nederland. We verbieden export van mest.
- We bewerken de bodem minimaal. Dan krijgt de bodem weer 'lucht'. We verbieden het grondig bewerken van de bodem, zoals ploegen. Ook komen er kleinere, lichte landbouwmachines.
- De bodem krijgt weer water. We vangen water op voor droge periodes. We verlagen het grondwaterpeil niet, maar houden de natuurlijke stand aan.
- Landbouw en tuinbouw worden gifvrij. We verbieden per direct het gebruik van gif in de buurt van plekken waar mensen wonen en leven.
- We stimuleren het maken van compost. Bijvoorbeeld het plaatselijk laten rotten van bermmaaisel.
- We stimuleren agrobosbouw. Dat is een combinatie van landbouw en bos op dezelfde grond.
- We stimuleren het biologisch veredelen (verbeteren) van gewassen. Dat zorgt voor gezondere gewassen. Weilandenzaaier met lokale kruidenmengsels is goed voor de bodem.
- We willen genterievrije landbouw. In Nederland en in Europa. Genterie betekent genetische manipulatie. Het is een manier om in het laboratorium de eigenschappen van planten en dieren aan te passen. Dit zorgt bijvoorbeeld voor minder verschillende soorten. En voor meer gebruik van gif. Biologisch voedsel is wel genterievrij voedsel. Zolang er nog genetisch bewerkte producten worden verkocht, moet dat op het etiket staan.
- We verbieden het maken en importeren van gewassen die genetisch bewerkt zijn.

- We verbieden het importeren van dieren en producten die genetisch bewerkt zijn.

Minder vis uit zee

De Partij voor de Dieren wil minder vissen vangen en eten. Vetzuren uit vissen zijn gezond. Maar deze vetzuren komen van algen. We kunnen daarom beter algenolie en zeewier eten. Dat is beter voor het welzijn van vissen. Beter voor de natuur en de biodiversiteit. En beter voor onze gezondheid. Door de Nederlandse visserij verdwijnen sommige vissoorten zelfs bijna helemaal. Ook de zeebodem wordt verwoest. Hieronder lees je meer over onze plannen voor plantaardig voedsel uit zee:

- We vissen niet meer dan nodig is. Onpartijdige biologen bepalen hoeveel vis gevangen mag worden. We verbieden per direct het vangen van paling, kabeljauw en tonijn.
- We stoppen uiteindelijk helemaal met de visserij en met viskwekerijen.
- We halen gezonde vetzuren uit algenolie en zeewier. Er komt duidelijke informatie over plantaardig voedsel uit zee.
- We helpen in bepaalde zeegebieden om het aantal vissoorten te herstellen. En de zeebodem. We zorgen voor vistechnieken met minder onnodige bijvangst.
- Nederlandse boten die de natuur beschadigen mogen niet meer de zee op. Bijvoorbeeld monstertrawlers. Boten met sleepnetten. Of boten die vissen onder stroom zetten.
- We controleren of de visserij afspraken nakomt.

4 De economie veranderen

Groei van de economie is het probleem, niet de oplossing

De economie richt zich nu alleen maar op meer geld verdienen en groei. Dat zorgt voor schade aan de natuur en het milieu. En het maakt mensen niet gelukkiger. Wij vinden het welzijn van mens, dier en planeet belangrijker. Een duurzame economie is daarom de oplossing. In harmonie met elkaar en de Aarde.

In Nederland leven ruim 1 miljoen mensen in armoede. Terwijl een heel klein deel van de bevolking (1%) bijna alles bezit. We willen een minimuminkomen voor alle inwoners: 40% hoger dan het nu is. En meer aandacht voor wat goed is voor deze planeet. Groei van de economie is dus niet het belangrijkste. We willen een economie waarin geluk en succes óók worden bepaald door andere belangrijke zaken. Zoals de zorg voor mensen, persoonlijke ontwikkeling, sport en kunst.

Duurzame economie

De Partij voor de Dieren wil een economie waar we allemaal beter van worden. We moeten minder grondstoffen gebruiken. Minder spullen kopen. En minder afval maken. Ook de coronacrisis laat zien wat echt waardevol is: vriendschap, liefde, een goede gezondheid en tijd hebben voor elkaar. Hieronder lees je meer over onze plannen voor een duurzame economie:

- We gebruiken elk jaar veel te veel grondstoffen. Daardoor is er bijvoorbeeld steeds minder aardolie en aardgas. Of zoet water en hout. We willen daarom belasting heffen op deze grondstoffen. Die worden dan duurder. We verhogen ook de belasting op vervuiling.
- We verlagen de belasting op werk. Werknemers krijgen meer rechten. We maken het voor kleine bedrijven aantrekkelijker om mensen in dienst te nemen.
- We maken producten vooral voor verkoop in de buurt. Producten en diensten die van waarde zijn worden goedkoper.
- We investeren geen pensioengeld in de fossiele industrie of de bio-industrie. We splitsen banken: in overheidsbanken en zakenbanken.
- Contant geld blijft in de samenleving.
- Er komt een flinke belasting op de uitstoot van CO₂.
- Hoe vaker je vliegt, hoe meer je moet betalen. Er komt belasting op kerosine.
- Er komt belasting op dierlijke eiwitten.
- De winstbelasting gaat omhoog: in stappen van 25% naar 35%.

- We geven geen geld meer aan de fossiele industrie.
- Plastic dat niet gerecycled is, wordt duurder.
- We stoppen met belastingvoordelen voor bedrijven die veel energie gebruiken. Deze bedrijven moeten juist meer gaan betalen voor energie.
- Er komt een 'databelasting' voor grote bedrijven en platforms. Hoe meer data - gegevens van mensen - ze gebruiken, hoe meer belasting ze betalen.
- Landbouwgif dat nog niet verboden is, wordt duurder.

Werk is waardevol

De Partij voor de Dieren wil meer loon voor beroepen die echt belangrijk zijn. Waardevol werk wordt vaak slecht betaald. Dat moet veranderen. Iedereen in Nederland moet voldoende inkomen hebben om van te leven. Hieronder lees je meer over onze plannen voor meer loon voor waardevolle beroepen:

- Het laagste tarief op inkomen gaat omlaag. Het hoogste tarief omhoog: naar 60%.
- Het minimumloon gaat omhoog: naar 14 euro per uur. Ook de AOW, de Wajong en de bijstandsuitkering stijgen.
- De huren gaan de komende jaren niet omhoog.
- De lonen in de publieke sector (bijvoorbeeld overheid, politie, zorg) gaan flink omhoog.
- Iedereen moet genoeg inkomen hebben om van te kunnen leven. Er komt ook een andere manier voor toeslagen.
- Aftrek van hypotheekrente blijft tot een bedrag van 350.000.
- Belasting op vermogen gaat omhoog: van 1,5% naar 3%. Dat betekent bijvoorbeeld dat mensen met een vermogen van meer dan 1 miljoen meer belasting betalen.
- Mensen in hetzelfde huishouden hebben recht op bijstand. Ook als je partner wel genoeg verdient.

Een eerlijke arbeidsmarkt

De Partij voor de Dieren wil dat mensen zelf kunnen kiezen hoe ze leven en werken. Zonder stress en zonder het gevoel dat ze altijd moeten presteren. We willen meer gelijkheid tussen mensen. Voor hetzelfde werk krijgt iedereen hetzelfde betaald. Wat je geslacht, geartheid of afkomst ook is. We willen een kortere werkweek en meer vaste banen. En een betere balans tussen werk en vrije tijd. Hieronder lees je meer over onze plannen voor een eerlijke arbeidsmarkt:

- We helpen mensen in beroepen die in de toekomst minder nodig zijn. Zoals de luchtvaart en de vee-industrie. We zorgen ervoor dat ze kunnen omscholen naar andere beroepen.
- Alle uitzendbureaus moeten een vergunning hebben.
- Er komt een einde aan de verschillende arbeidscontracten. Uitzendkrachten krijgen dezelfde rechten als andere werknemers.
- We controleren beter in slachthuizen. De omstandigheden om daar te werken zijn niet goed. Vooral voor werknemers uit andere landen (arbeidsmigranten).
- Werkgevers zijn verantwoordelijk voor een betere woonplek voor arbeidsmigranten. Ze moeten bijvoorbeeld allemaal een eigen slaapkamer hebben.
- De arbeidsinspectie voert meer controles uit.
- De verlofregeling voor ouders - bij de geboorte van een kind - wordt beter: 3 maanden betaald verlof. Ouderschapsverlof voor beide ouders kan.
- De kinderbijslag wordt afhankelijk van het inkomen van de ouders.
- Kinderopvang is 4 dagen per week gratis.
- Iemand die werk zoekt, kan makkelijker vrijwilligerswerk doen. Of ergens stage lopen. Dit telt ook mee als voorbereiding op betaald werk.
- Mensen kunnen met zinvol werk ook 'sociaal kapitaal' opbouwen. Hiermee kunnen ze dan bijvoorbeeld eten kopen. En een woonruimte huren.

- Werknemers van grote bedrijven krijgen meer invloed. Bijvoorbeeld bij belangrijke beslissingen zoals de overname van een ander bedrijf. Of bij een reorganisatie.
- Zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers) moeten makkelijker kunnen sparen voor hun pensioen. En zich makkelijker kunnen verzekeren tegen arbeidsongeschiktheid.
- Jongeren met een beperking moeten kunnen doorgroeien naar een passende, betaalde baan.
- Er komt een nieuwe sociale werkvoorziening. Alle mensen met een arbeidsbeperking kunnen waardevol werk doen. Dicht bij huis. Ze krijgen begeleiding en loon.

Regionale economie

De Partij voor de Dieren wil waardevolle producten goedkoper maken. Zoals gezond eten, cultuur en reizen met de trein en de bus. We maken producten dichtbij en niet ver weg. Het repareren van iets dat kapot is? Dat wordt goedkoper. Iets online kopen bij een grote webwinkel? Dat wordt juist duurder. Spullen regionaal maken vinden we belangrijk. Dat is eerlijker voor kleine ondernemers uit de buurt. Hieronder lees je meer over onze plannen voor een regionale economie:

- We maken groente en fruit goedkoper. Net als reizen met het openbaar vervoer en culturele uitjes.
- We maken het repareren van een product goedkoper. Bijvoorbeeld een fiets, een elektrisch apparaat en kleding.
- De belasting voor grote webwinkels gaat omhoog. Dat geldt niet voor de verkoop van (gezond) voedsel en tweedehandskleding.
- We steunen kleine ondernemers. We verlagen de belasting op werk. Zo wordt het voor kleine bedrijven aantrekkelijk om mensen in dienst te nemen.
- De overheid geeft het goede voorbeeld. Bijvoorbeeld door bij de inkoop van producten te kiezen voor 100% duurzame producten.

Pensioen

De Partij voor de Dieren wil dat we verstandig omgaan met onze pensioenen. Dat betekent dat pensioenfondsen niet gokken met ons geld. Of investeren in de bio-industrie of de fossiele industrie. Ons pensioen moet nog iets waard zijn als we ouder zijn. Hieronder lees je meer over onze plannen voor het pensioen:

- Pensioenfondsen stoppen uiterlijk in 2030 met investeren in de bio-industrie en de fossiele industrie.
- Wie 40 jaar heeft gewerkt, krijgt vanaf 65 jaar AOW. Heb je een uitkering als 65-jarige? Dan krijgt je vanaf dan AOW.
- De AOW-uitkering gaat omhoog.
- Werknemers kunnen zelf kiezen hoe ze hun pensioen opbouwen. Bijvoorbeeld bij een duurzaam fonds. Of ze kiezen ervoor om eerder met pensioen te gaan.
- Werknemers krijgen meer te zeggen bij pensioenfondsen.
- We stoppen met de sollicitatieplicht bij 60-plussers. Ze kunnen vrijwilligerswerk doen. Of kinderopvang of mantelzorg.

Banken

De Partij voor de Dieren wil banken splitsen: in overheidsbanken en zakenbanken. Banken moeten betalingen regelen. Ons spaargeld beheren. En bedrijven geld lenen als dat nodig is. Ze moeten het geld investeren in iets van waarde. In duurzame investeringen voor de toekomst. Hieronder lees je meer over onze plannen voor banken:

- De overheidsbanken regelen onze betalingen, spaargeld en geven lokale leningen. We redden zakenbanken niet als het slecht gaat met de economie.
- De overheid en andere overheidsorganisaties regelen hun bankzaken bij een duurzame (overheids)bank.
- Banken zorgen voor meer geld op hun rekening (buffer). Zodat ze ook tijdens slechte

periodes in de economie hun werk kunnen blijven uitvoeren.

- Medewerkers van banken krijgen geen bonussen (extra geld).
- Grote - buitenlandse - bedrijven betalen ook belasting in Nederland. Nu hebben ze vaak speciale afspraken gemaakt met de overheid om geen of minder belasting te betalen. Dat willen we niet meer.

Basisinkomen

De Partij voor de Dieren wil een basisinkomen voor iedereen. De coronacrisis laat zien dat mensen snel hun baan kunnen kwijtraken. Dat zorgt voor veel onzekerheid. Werknemers moeten betere rechten krijgen. Zodat werkgevers hen niet makkelijk kunnen uitbuiten. Hieronder lees je meer over onze plannen voor een basisinkomen:

- Iedereen moet zeker zijn van een inkomen om van te leven. We onderzoeken hoe dat het beste kan. Bijvoorbeeld een maandelijks basisinkomen. Of een basisinkomen alleen voor mensen met een laag inkomen.

Welvaart anders meten

De Partij voor de Dieren wil een andere manier om welvaart en welzijn te meten. Niet meer via het bruto binnenlands product (bbp): alle inkomsten van Nederland samen. Hoe meer inkomsten, betekent niet hoe meer geluk. Bijvoorbeeld mantelzorg telt niet mee voor het bbp. Ook vrijwilligerswerk niet. Maar iets dat slecht is voor het milieu wel. Zoals de vee-industrie en gaswinning. Hieronder lees je meer over onze plannen om welvaart anders te meten:

- De overheid gebruikt voortaan de Monitor Brede Welvaart bij het maken van keuzes. Hierbij is ook aandacht voor het welzijn en de gezondheid van mensen en dieren. Aandacht voor een schone omgeving om in te leven. En aandacht voor een duurzame samenleving.

De overheid maakt geen keuzes meer door te kijken naar het bbp.

- We onderzoeken wat de gevolgen zijn van overheidskeuzes. En welke gevolgen bepaalde keuzes hebben voor onze welvaart en ons welzijn. Voor andere mensen en dieren in de wereld. En voor generaties na ons.
- Nederland moet lid worden van de Wellbeing Economy Governments (WEGo). Dat is een samenwerking van landen die in de wereld vooroplopen op het gebied van welzijn. Nieuw- Zeeland, Schotland, Wales en IJsland zijn lid van de WEGo.

Bescherm alles wat van waarde is, verdeel eerlijk waarvan weinig is

Schone lucht, schoon water en een gezonde bodem. Ook dat is voor ons van levensbelang. We moeten onze leefomgeving beschermen. Maar wat gebeurt er nu? Meer uitstoot van schadelijke stoffen. Meer lawaai. Meer gif en afval in het milieu. En steeds minder grondstoffen. We moeten onze aarde leefbaar houden. Een plek waar mensen en dieren veilig en gezond samenleven. Het is tijd voor ander milieubeleid.

Nederlanders kopen te veel spullen. Spullen die ook nog eens niet lang meegaan. Het zorgt voor steeds minder natuurlijke grondstoffen. En steeds meer afval. In zeeën en oceanen drijven grote hopen plastic. Het maakt dieren ziek. En het komt terecht in ons voedsel. Ook ongezonde lucht is een probleem. In Nederland sterven elk jaar 12.000 mensen door vervuilde lucht. Vooral door de uitstoot van stoffen en gasen in het verkeer. Ook de industrie kan onbestraft gif uitstoten. We moeten een leefomgeving hebben die ons gezond maakt, niet ziek.

Wereld zonder afval

De Partij voor de Dieren wil zuinig omgaan met grondstoffen. En grondstoffen opnieuw gebruiken. We moeten af van wegwerpplastic. En bedrijven mogen geen giftig afval in rivieren storten. We moeten snel naar een wereld zonder afval. Hieronder lees je meer over onze plannen voor minder afval:

- Er komt een Grondstoffenwet. Hierin staat bijvoorbeeld dat we vanaf 2030 de helft minder grondstoffen gebruiken. We gaan grondstoffen ook hergebruiken (recyclen).
- Grondstoffen die we hergebruiken worden goedkoper.
- We verbieden wegwerpplastic. We gebruiken zo min mogelijk verpakkingsmateriaal. En we verbieden het gebruik van kleine plastic deeltjes in bijvoorbeeld make-up.
- Er komen speciale regels voor makers van kleding en wasmachines. Deze regels moeten voorkomen dat er 'kunstmatige' kledingvezels terechtkomen in het water.
- Er komen strenge regels bij het ontwerpen van nieuwe producten. Deze regels moeten ervoor zorgen dat spullen langer meegaan. Of eenvoudig te repareren zijn.
- Er komt ook statiegeld op kleine (plastic) flesjes, blikjes en wegwerpbekers.
- Gebruikte grondstoffen in de verpakking van producten moeten ook worden vermeld. Dit helpt ook bij het scheiden van het afval.

- Er komt een verbod op ballonnen die met gas zijn gevuld. Die komen vaak terecht in natuurgebieden. Dat kan dodelijk zijn voor dieren. Er komt ook een verbod op wensballonnen.
- Niemand ontvangt nog reclamefolders per post. Tenzij je een 'ja-ja-sticker' plakt op je brievenbus.
- We verbieden de verkoop van plastic sigarettenfilters.

Geen gevaarlijke industrie

De Partij voor de Dieren wil dat iedereen veilig kan wonen. Niemand zou zich zorgen hoeven te maken over zijn of haar gezondheid. Bijvoorbeeld vanwege vervuilende bedrijven in de buurt. Hieronder lees je meer over onze plannen tegen gevaarlijke industrie:

- De overheid controleert of bedrijven zich houden aan de milieuregels. Een bedrijf dat regels overtreedt krijgt een hoge boete.
- We verbieden het storten van afval in water. Zoals granuliet.
- De luchtvaart moet afnemen. Dat is veiliger en zorgt voor minder overlast door geluid. En voor minder vervuiling van het milieu.
- We breken mestvergisters af. Zo voorkomen we stankoverlast. Het is ook veiliger.
- We controleren de chemische industrie beter. Bijvoorbeeld de opslag en uitstoot van gevaarlijke stoffen. De bedrijven betalen voor deze controles. Boetes worden hoger als een bedrijf regels overtreedt.
- We stoppen in 2022 met gaswinning in Groningen. We herstellen huizen die schade hebben door de gaswinning.
- De overheid vergoedt schade door mijnbouw in Limburg.
- Stoken van hout is slecht voor het milieu. En schadelijk voor de gezondheid door fijnstof. We verbieden het als het windstil of mistig is.
- We verbieden vuurwerk en carbidshieten. Het is gevaarlijk en vervuult de natuur. Mensen kunnen met oud en nieuw naar professionele vuurwerkshows gaan. Op een plek waar

andere mensen, dieren en het milieu er geen last van hebben.

Energie

De Partij voor de Dieren wil minder energie gebruiken. Dat is een goede stap richting een duurzame toekomst. Energie die we niet gebruiken, hoeven we ook niet op te wekken. We worden minder afhankelijk van landen die olie en gas maken. En we gaan duurzame energie zelf opwekken. Hieronder lees je meer over onze plannen voor duurzaam gebruik van energie:

- In 2030 gebruiken we 65% minder energie.
- In 2030 zijn alle woningen, kantoren en andere gebouwen energieneutraal. Dat betekent dat ze net zo veel energie opwekken als gebruiken. Nieuwe woningen moeten juist meer energie opwekken dan ze gebruiken. Bijvoorbeeld door zonnepanelen te gebruiken. En gebouwen op een andere manier te verwarmen.
- Alle gebouwen van de overheid worden duurzamer. Energielabel A is de standaard. Ook scholen, instellingen en sportclubs worden duurzamer.
- Het aanleggen van een warmtepomp wordt goedkoper. Net als het isoleren van huizen.
- We controleren streng of bedrijven en organisaties genoeg doen om energie te besparen.
- We verbruiken niet onnodig energie. Licht gaat 's avonds uit in etalages en kantoren. IJshallen gaan dicht in de zomer. Vanaf 2021 verbieden we terraswarmers.
- Minder dieren in de vee-industrie zorgt voor minder gebruik van energie.
- Minder verspilling van voedsel zorgt voor minder gebruik van energie.
- De industrie moet minder en duurzamer produceren. Ook dat zorgt voor minder gebruik van energie. Het gebruik van veel gas wordt duurder.
- Er komen geen grote gebouwen vol computers (datacentra). Die gebruiken te veel energie.
- Er komen strenge regels voor energieverbruik van apparaten en vervoermiddelen.

- Er komen overal groene daken en gevels met planten, mos en begroeiing. Dat zorgt voor verkoeling in de zomer. En het isoleert in de winter. We verplichten groene daken op grote gebouwen. Net als zonnepanelen.
- We planten veel bomen in en rond steden. Dat zorgt voor verkoeling bij hitte.
- In 2030 gebruiken we duurzame energie. We maken veel gebruik van windenergie en zonne-energie. Maar dat komt alleen op plekken waar mensen, dieren en de natuur er geen last van hebben. We doen onderzoek naar groene waterstof, opgewekt uit windenergie en zonne-energie.
- We verplichten energiebedrijven om een deel van de energie duurzaam op te wekken in Nederland. Dit deel gaat elk jaar omhoog. Er komen ook regels voor de maximale uitstoot van schadelijke gasen.
- Duurzame energie krijgt voorrang bij het leveren van energie.
- Samen energie opwekken en opslaan moet makkelijker en goedkoper worden. Bijvoorbeeld in een woonwijk.
- Kolencentrales en kerncentrales gaan dicht.
- We stoppen met projecten om energie te krijgen uit biomassa (hout) en afvalstoffen van de bio-industrie (mest). Bomen kappen om te verbranden is niet duurzaam. Verbranding vervuult de natuur. En het is ongezond voor mensen die in de buurt wonen.
- We verbieden het winnen van schaliegas en steenkoolgas. Deze gasen zijn slecht voor het milieu.
- We vervangen bouwmachines met motoren (diesel en benzine) voor machines die schoner zijn. En minder lawaai maken.

Slim vervoer

De Partij voor de Dieren wil vervoer op een andere manier regelen. Goede bereikbaarheid en veilig verkeer zijn belangrijk. Vóór de coronacrisis was er te veel luchtverkeer. Waren er te veel files. En was er te duur openbaar vervoer. We willen juist minder autoverkeer, minder vliegen

en sneller en beter openbaar vervoer. Dat is beter voor onze gezondheid. En beter voor het milieu. Hieronder lees je meer over onze plannen voor slim vervoer:

- Binnensteden worden zoveel mogelijk autovrij. Parkeren kan buiten de stad. De maximumsnelheid in de bebouwde kom wordt 30 km per uur.
- Vervoer rijdt in 2030 op duurzame energie. Bijvoorbeeld op elektriciteit en op groene waterstof.
- Er komen meer veilige en snelle fietspaden. Bestaande fietspaden onderhouden we beter. Fietsers en voetgangers krijgen bij verkeerslichten eerder groen licht.
- We moedigen thuiswerken aan. Dat zorgt voor minder woon-werkverkeer.
- Er komen meer milieuzones in steden. Bepaalde voertuigen mogen dan niet in een zo'n gebied. Dat zorgt voor minder uitstoot van fijnstof en een schonere lucht.
- Er komen geen nieuwe wegen. Ook maken we bestaande wegen niet breder. Behalve als dat nodig is voor de verkeersveiligheid.
- Je betaalt minder belasting als je minder autorijdt. Dat geldt niet voor mensen in dunbevolkte gebieden die de auto vaker nodig hebben. In deze gebieden verbeteren we het openbaar vervoer.
- In de buurt van natuurgebieden mag 's nachts niet hard worden gereden.
- De maximumsnelheid op de snelweg wordt overdag en 's nachts: 100 km per uur. Op ringwegen rondom grote steden: 70 km per uur.
- Er komen sneller flitspalen op gevaarlijke plekken. We wachten niet totdat er ongelukken zijn gebeurd.
- We stimuleren het gebruik van elektrische deelauto's.

Minder vliegen, meer treinen

De Partij voor de Dieren wil minder vliegverkeer en betere treinen. Dat is nodig om het klimaat, mensen en dieren te beschermen. Hieronder lees je meer over onze plannen om minder te vliegen:

- We maken de trein aantrekkelijker en goedkoper. Het moet de beste manier van vervoer zijn voor reizen naar het buitenland tot 1200 kilometer. Er komen directe verbindingen tussen grote steden in Europa. Er komen ook meer nachttreinen.
- Het vliegverkeer moet afnemen. In 2030 is het aantal starts en landingen van vliegtuigen in Nederland maximaal 300.000 per jaar.
- De luchtvaart en de scheepvaart moeten een flinke CO₂-belasting betalen.
- Hoe vaker je vliegt, hoe meer je moet betalen. We stoppen met belastingvoordelen voor het vliegverkeer.

Duurzaam (openbaar) vervoer

De Partij voor de Dieren wil een betaalbaar en prettig openbaar vervoer. Goed bereikbaar voor iedereen. Dat is beter voor het klimaat. Zo houden we steden leefbaar. En zorgen we dat gebieden waar minder mensen wonen, beter bereikbaar zijn. Ook het vervoer van goederen moet schoner en stiller. En klimaatneutraal. Hieronder lees je meer over onze plannen voor beter (openbaar) vervoer:

- Onderwijsgebouwen, zorginstellingen en gebouwen van de overheid zijn goed bereikbaar met het openbaar vervoer. Waar je ook woont. Ook voor mensen met een beperking.
- Het openbaar vervoer wordt betrouwbaar en goedkoper. In 2030 zelfs de helft goedkoper.
- Er komt geen verschil meer tussen de 1e en 2e klasse.
- Reizen met de trein moet prettig zijn. Treinen worden langer en komen vaker. Zodat iedereen kan zitten tijdens de treinreis.
- Op stations komen werkplekken. We maken stations beter toegankelijk voor ouderen en mensen met een beperking. En er komen bijvoorbeeld gratis bewaakte fietsstallingen.
- De treinreistijd tussen de Randstad en Noord- en Oost-Nederland wordt minstens 30 minuten korter. Er komt een snelle verbinding tussen Lelystad en Groningen. En een snelle verbinding tussen Utrecht en Breda.

- Er komen meer lightrails, zoals de Randstad-rail. Hierdoor worden kleine woongebieden beter bereikbaar.
- Er komen meer bussen om het netwerk van openbaar vervoer groter te maken. Alle nieuwe bussen zijn 100% duurzaam. In 2030 zijn alle bussen 100% duurzaam.
- In 2030 zijn ook bijna alle nieuwe bestelauto's en vrachtauto's elektrisch. Een klein deel rijdt op groene waterstof.
- We stoppen met belastingvoordelen voor de scheepvaart.
- Er komt extra belasting voor vervuilende cruiseschepen. Grote boten krijgen minder snel toestemming om ergens aan te leggen. Sommige rijbanen worden busbanen.

De overheid moet het welzijn van mensen het belangrijkste vinden

Het coronavirus laat zien hoe belangrijk gezondheid is. Hoe belangrijk sociaal contact is. En hoe kwetsbaar onze zorg. We willen een gezonde samenleving. Met aandacht voor iedereen. En voldoende groen en schone lucht om in te leven. Een samenleving waarin we anders omgaan met dieren. Zodat nieuwe virussen niet overspringen van dier op mens. En we nieuwe infectieziekten voorkomen.

Onze basisgezondheid moet veel beter. Nu is onze leefomgeving ongezond. Door vervuilde lucht. Door te veel goedkoop, ongezond eten. Veel mensen hebben klachten die te maken hebben met een ongezonde leefstijl: ernstig overgewicht, suikerziekte, longziekten of hart- en vaatziekten. Deze mensen zijn ook nog eens kwetsbaarder voor het coronavirus. Het virus laat ook zien dat onze zorg niet op orde is. Zorgverzekeraars en farmaceuten hebben te veel macht. Er is te weinig zorgpersoneel. En er zijn te weinig hulpmiddelen. De patiënt moet het belangrijkst zijn. Niet het maken van winst.

Voorkom uitbraak van ziekten

De Partij voor de Dieren wil onze volksgezondheid beschermen. En nieuwe infectieziekten voorkomen. COVID-19 is een infectieziekte die oversprong van dier op mens. De manier waarop we met dieren omgaan is dus een groot gevaar. Wij hebben ervoor gezorgd dat het ministerie van Volksgezondheid dierziekten moet voorkomen. En niet het ministerie van Landbouw. Het belang van onze gezondheid staat voorop. Niet het belang van boeren. Hieronder lees je meer over onze plannen om de uitbraak van ziekten te voorkomen:

- Het aantal dieren in de vee-industrie moet omlaag met minstens 75%. Vervoer van dieren duurt maximaal 2 uur. Is het 25 graden of warmer? Dan vindt er geen diervervoer plaats.
- Nederland importeert geen producten die het gevolg zijn van ontbossing. Wereldwijd worden bossen gekapt. Hierdoor komen dieren sneller in contact met mensen. Ze dragen zo sneller onbekende ziekten over.
- De Aarde mag niet verder opwarmen dan 1,5 graad. Als het klimaat verandert, kunnen ziektes sneller verspreiden. Bijvoorbeeld via insecten.
- We pakken criminele handel in wilde dieren aan. Bijvoorbeeld op Schiphol. Of in de haven van Rotterdam. Dieren uit het wild kunnen onbekende ziektes hebben.

Gezonde voeding

De Partij voor de Dieren wil voedsel weer gezond maken. Nu vind je overal in Nederland snackbars en fastfoodzaken. Naar biologisch en onbewerkt eten moet je langer zoeken. En vaak is dat ook nog eens duurder dan een vette, zoute snack. Supermarkten liggen vol ongezond voedsel en snoep. Dat moet anders. Hieronder lees je meer over onze plannen voor gezonde voeding:

- Er komen regels voor voedsel uit fabrieken: minder zout, minder suiker en minder vet.
- We verbieden reclames voor ongezond voedsel en snoep voor kinderen onder de 12 jaar.
- Er komen minder snackbars en fastfoodzaken.
- Voedselbedrijven krijgen minder macht. Bijvoorbeeld bij het opstellen van regels.
- We maken ongezond eten duurder. Bijvoorbeeld als er te veel suiker in zit.
- We maken gezond eten goedkoper. Zoals groente en fruit.
- We stoppen met voedselkeurmerken die verkeerde informatie geven.
- Kinderen die thuis geen ontbijt krijgen, kunnen op school gezond ontbijten. Op kinderdagverblijven krijgen kinderen alleen gezonde tussendoortjes.
- Automaten met frisdranken verdwijnen op scholen. Ook snoepautomaten verdwijnen. Er komt biologisch schoolfruit.
- Er komen meer moestuinen in wijken. Zo komen buurtgenoten sneller in contact met de natuur en voeding.
- Gezonde producten krijgen beter zichtbare plekken in de supermarkt.

Meer plantaardig voedsel

De Partij voor de Dieren wil dat iedereen meer plantaardig voedsel eet. Bijvoorbeeld groente, bonen of vleesvervangers. Plantaardig eten is beter voor het milieu en de dieren. En het is veel gezonder voor mensen. Hieronder lees je meer over onze plannen voor meer plantaardig voedsel:

- We stimuleren het eten van plantaardige producten die vlees en zuivel kunnen vervangen. Plantaardig voedsel wordt de standaard.
- Kinderen leren op school plantaardig voedsel te eten.
- We starten met grote landelijke reclames voor plantaardig eten. Met informatie over de gezonde voordelen van biologisch voedsel. Het Voedselcentrum werkt mee aan deze reclames.
- Kookteams reizen door het land met tips om smakelijk plantaardig te koken.
- Ziekenhuizen en verpleeghuizen serveren gezond, plantaardig en biologisch voedsel. En vers biologisch fruit.
- We stimuleren ook kantines van bedrijven om meer groente en fruit te serveren.
- We waarschuwen bij het kopen van vlees via etiketten voor de aanwezigheid van bacteriën en salmonella.

Een gezonde omgeving

De Partij voor de Dieren wil schone lucht om in te leven. Nu is de luchtkwaliteit niet goed. Door verkeer, de (vee-)industrie en het stoken van hout. Kinderen moeten buiten kunnen spelen in gezonde lucht. In een veilige omgeving. Met genoeg mogelijkheden om te sporten. Hieronder lees je meer over onze plannen voor een gezonde omgeving:

- Er komen strengere regels om de kwaliteit van de lucht te beschermen.
- Binnensteden worden schoner door minder autoverkeer.
- We moeten minder hout stoken. Stoken van hout is slecht voor het milieu. En schadelijk voor de gezondheid door fijnstof. We verbieden het als het windstil of mistig is. Uiteindelijk komt er een totaalverbod.
- We geven jongeren informatie over de risico's van alcohol. We controleren goed dat jongeren

- onder de 18 geen alcohol kopen en drinken. We verbieden reclames voor alcohol.
- We willen dat mensen minder roken. De verkoop van tabak mag alleen in tabakszaken. We maken roken duurder.
- Er komen meer veilige natuurspeelplaatsen. Er komen meer veldjes en plekken om bijvoorbeeld te voetballen, te basketballen en te skaten.
- Sporten bij een club moet voor iedereen betaalbaar zijn. Er komt meer gezond eten in sportkantines.
- De overheid geeft informatie over de risico's van softdrugs. Er komen geen coffeeshops in de buurt van scholen.

Minder stress

De Partij voor de Dieren wil zorgen voor een leven met minder stress. Met minder werkdruk. Zeker in een tijd waarin veel mensen thuiswerken. Kinderen en jongeren niet naar school kunnen. En iedereen de hele tijd online bereikbaar is. Aandacht voor onze geestelijke (psychische) gezondheid is belangrijk. Hieronder lees je meer over onze plannen voor minder stress:

- Er komen meer bomen in woonwijken. Meer natuur zorgt voor minder stress.
- Scholen geven les over goede psychische gezondheid. Jongeren krijgen meer informatie over (online) pesten. Of over de druk die sommige jongeren voelen. Bijvoorbeeld om altijd de 'juiste' kleding te dragen.
- Er komt een plan voor een betere geestelijke gezondheid van burgers in Nederland. Hieraan werken scholen, werkgevers, werknemers en mensen in de zorg mee. Het aantal zelfdodingen moet hierdoor omlaag.
- Er komen meer opvangplekken in de geestelijke gezondheidszorg (ggz). En meer mogelijkheden voor opleiding van (nieuw) personeel. De wachtlijsten en wachttijden moeten hierdoor verdwijnen. Zodat meer mensen sneller hulp krijgen als dat nodig is.

Problemen snel aanpakken

De Partij voor de Dieren wil mensen die zorg nodig hebben snel helpen. Mensen met lichamelijke of geestelijke klachten moeten meteen naar een arts of therapeut. Dat voorkomt dat klachten erger worden. Hieronder lees je meer over onze plannen om klachten snel aan te pakken:

- Mensen krijgen van hun huisarts advies over een gezonde leefstijl. En advies over gezonde voeding en sporten om ziekten te voorkomen. Huisartsen krijgen betaald voor dit advies.
- Praktijken van huisartsen blijven goed bereikbaar voor iedereen. Ook in de binnensteden.
- Elke huisarts krijgt minder patiënten. Dan is er meer tijd voor elke patiënt.
- De tandarts (mondzorg) komt terug in het basispakket van de zorgverzekering.
- Middelen om zwangerschap te voorkomen (anticonceptie) komen terug in het basispakket van de zorgverzekering.
- Mensen met een hoog risico op hiv krijgen het middel om hiv te voorkomen (PrEP) gratis.
- Er komen meer sociaal werkers. Bijvoorbeeld om hulp te geven aan mensen met psychische klachten.
- De overheid stimuleert het geven van borstvoeding. Hulp en begeleiding bij het geven van borstvoeding zitten in het basispakket van de zorgverzekering. Een werkgever moet zorgen voor een plek waar werknemers kunnen kolven. Er komt meer onderzoek naar flesvoeding zonder koemelk.
- Er komt geen vaccinatieplicht. Mensen moeten zelf kunnen kiezen voor inenting. De overheid geeft goede voorlichting over vaccinaties.
- Jeugdzorg geldt tot 21 jaar.

Zorg voor iedereen

De Partij voor de Dieren wil passende zorg voor iedereen. Met beter betaalde verplegers. En minder zorgmanagers. Werken in de zorg moet

prettig zijn. Met minder werkdruk. In ziekenhuizen die niet steeds groter worden. Dat is ook beter voor patiënten. Hieronder lees je meer over onze plannen voor zorg waarbij de patiënt centraal staat:

- Managers in de zorg krijgen geen bonussen. Of andere beloningen. Er komen minder managers in het ziekenhuis en meer mensen die zorg geven.
- Zorgverleners krijgen beter betaald. Ze krijgen ook meer mogelijkheden voor extra opleidingen. Medisch specialisten komen in dienst van een ziekenhuis.
- Er komen meer IC-bedden en meer apparatuur. Er komt een grote voorraad van medicijnen.
- Ziekenhuizen in de regio blijven apart bestaan. Elk ziekenhuis heeft een verloskamer.
- We moeten te hoge prijzen voor medicijnen voorkomen. Bijvoorbeeld door merkloze middelen te gebruiken, als dat kan.
- We regelen zorg vanuit de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) in de regio. Dat geldt ook voor zorg voor mensen met een beperking. Het liefst in een kleine opvang. Elke gemeente biedt dezelfde kwaliteit zorg.
- Elke gemeente biedt ook dezelfde kwaliteit jeugdzorg. Wachtlijsten en wachttijden moeten verdwijnen.
- Mantelzorgers krijgen - financiële - hulp. Om te veel werkdruk te voorkomen.

Een goede zorgverzekering

De Partij voor de Dieren wil een eerlijke zorgverzekering. Geen zorgverzekering die steeds duurder wordt. En waarbij de verzekeraar bepaalt waar iemand hulp krijgt. Hieronder lees je meer over onze plannen voor een goede zorgverzekering:

- Het eigen risico verdwijnt. Je hoeft geen eigen bijdrage meer te betalen voor zorg.
- Het ziekenfonds komt terug. Met daarin ook dekking voor de tandarts (mondzorg), fysiotherapie en voorbehoedsmiddelen

(anticonceptie). Het hangt van je inkomen af hoeveel premie je moet betalen.

- Zorg om ziektes te voorkomen, komt ook in het basispakket. Bijvoorbeeld advies van een voedingsdeskundige. Of hulp bij het stoppen met roken.
- Zorgverzekeraars mogen niet te veel winst maken.

Rekening houden met alle behoeften

De Partij voor de Dieren wil aandacht voor ieders behoeften. Elke patiënt heeft bijvoorbeeld andere wensen. Zorg blijft beschikbaar in de buurt, voor iedereen. Hieronder lees je meer over onze plannen om met iedereen rekening te houden:

- Er komt plek voor andere vormen van samenleven waarbij mensen voor elkaar zorgen. Bijvoorbeeld oma's en opa's die bij hun kinderen - en kleinkinderen - wonen.
- Er komen zorginstellingen die meer rekening houden met de persoonlijkheid van mensen. Bijvoorbeeld LHBTIQ+.
- Er komt tijdens medische opleidingen meer aandacht voor het verschil tussen mensen. Tussen mannen en vrouwen bijvoorbeeld. Of tussen mensen met een verschillende seksuele voorkeur of afkomst. Zorg op maat, omdat iedereen anders is.
- Slachtoffers van huiselijk geweld moeten sneller hulp krijgen. Er komen meer plekken in een opvanghuis. Ook huisdieren zijn daar welkom. De politie moet meer aandacht hebben voor geweld tegen vrouwen en vrouwenmoord.
- Ouderen kunnen kiezen tussen zorg thuis of opvang in een verpleeghuis. Er komen meer kleinere verpleeghuizen. Met genoeg dagbesteding voor ouderen die thuis blijven wonen.
- Mensen kunnen kiezen voor andere vormen van zorg. Alternatieve genezers moeten duidelijke informatie geven over hun opleiding. En over hun manier van zorg verlenen.

Betaalbaar wonen in een groene omgeving

In deze onzekere tijden willen mensen ruimte en rust. En meer natuur om zich heen. Zeker nu we veel thuiswerken. Mensen zoeken daarom een woning buiten de stad. Nederland heeft genoeg plek voor goede, betaalbare woningen. Als we de grond maar beter verdelen. Want veel landbouwgrond kan een groene plek worden om te wonen.

Een huis is een basisrecht voor iedereen. Toch is de woningnood hoog: veel mensen vinden geen betaalbare woning. Tot 2030 moeten er 1 miljoen nieuwe huizen bij. Er is ook meer behoefte aan huizen voor mensen die alleen wonen. En aan huizen waarin kinderen, ouderen en opa's en oma's samenwonen. We moeten nieuwe huizen duurzaam bouwen. En bestaande huizen duurzaam maken. We willen ook onze leefomgeving groener maken. Bijvoorbeeld met meer bomen in woonwijken.

Ruimte beter verdelen

De Partij voor de Dieren wil meer bouwgrond en natuur en minder landbouwgrond. Minder dieren in de vee-industrie betekent dat er meer grond vrijkomt. Ook in steden zijn soms nog geschikte plekken om te bouwen. Bijvoorbeeld bedrijventerreinen en kantoorgebouwen. Of oude scheepswerven. Kan er gebouwd worden in een stad? Dan kiezen we voor woningen. En niet voor hotels of kantoren. Hieronder lees je meer over onze plannen om de ruimte beter te verdelen:

- Er komt meer plek voor nieuwe huizen. Het grootste deel van de landbouwgrond wordt natuur. Een klein deel wordt bouwgrond. Zonder de natuur te schaden. Er komen in deze nieuwe wijken goede verbindingen met het openbaar vervoer. En snelfietsroutes.
- Bedrijventerreinen in steden worden groene wijken. Zoals parken. We houden hierbij goed rekening met de leefbaarheid in de stad. In leegstaande kantoorpanden en winkels maken we woonruimte.
- Er komen duurzaam gebouwde woningen voor studenten. Bijvoorbeeld in kantoorgebouwen die nu leeg staan.
- Er komen meer nieuwe woningen die rekening houden met andere vormen van samenwonen. In oude boerderijen kunnen bijvoorbeeld woongroepen leven. Het moet ook makkelijker zijn om een woning te kopen met meer dan twee mensen.

- Er komen geen nieuwe grote kantoorpanden. Of grote opslagruimtes, bijvoorbeeld van grote webwinkels.

Niet beleggen met huizen, passend wonen voor iedereen

De Partij voor de Dieren wil huizen om in te wonen. Geen huizen waar mensen alleen maar geld mee willen verdienen. Nu kopen veel beleggers huizen: om ze te verhuren voor veel geld. 'Huisjes melken' noemen we dat. Je moet ook sneller een sociale huurwoning kunnen krijgen (kortere wachtlijsten). Hieronder lees je meer over onze plannen voor passend wonen voor iedereen:

- Er komt een woonplicht. Als je een huis koopt, moet je erin wonen.
- Beleggers (bedrijven en mensen) mogen een beperkt aantal huizen bezitten. Beleggers betalen meer belasting voor het huis, dan mensen die ook echt in hun koophuis gaan wonen.
- Er komen regels voor de tijdelijke verhuur van huizen aan toeristen. Gemeenten mogen deze vakantieverhuur op bepaalde plekken verbieden.
- Er komt extra belasting op panden die leeg staan. En op bouwgrond die de eigenaar niet gebruikt.
- De overheid gaat strenger controleren of iedereen zich aan de regels houdt.
- Er komt een ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening.
- Er komen meer nieuwe huurwoningen.
- De inkomensgrens voor sociale huur gaat omhoog. Dan komen huurwoningen beschikbaar voor meer mensen.
- De huurprijzen stijgen de komende 5 jaar niet.
- Er komt een maximale huurprijs voor huurwoningen in de vrije sector.
- Sociale huurwoningen worden niet verkocht. Tenzij ze vervangen worden voor minstens hetzelfde aantal.

- Gemeenten zorgen voor gemengde wijken. Dat betekent dat bewoners van verschillende leeftijden, achtergronden en met verschillende inkomens in een wijk wonen.
- We verbieden het uithuisplaatsen van mensen met een huurachterstand. Er komt goede hulp als mensen schulden hebben.
- In elke gemeente komen genoeg gratis slaapplekken voor daklozen. Ook dieren van daklozen mogen mee naar de opvang. Of de dieren krijgen opvang in een asiel.
- Mensen zonder verblijfsvergunning krijgen opvang. Ook worden ze goed begeleid.

Groene steden en dorpen

De Partij voor de Dieren wil meer bomen in woonwijken en meer bos. Natuur maakt ons gelukkiger en gezonder. Dorpen en steden worden daarom groener: met meer bomen en struiken. Met meer moestuinen in de wijk en met meer natuurspeelplaatsen. Hieronder lees je meer over onze plannen voor meer natuur in dorpen en steden:

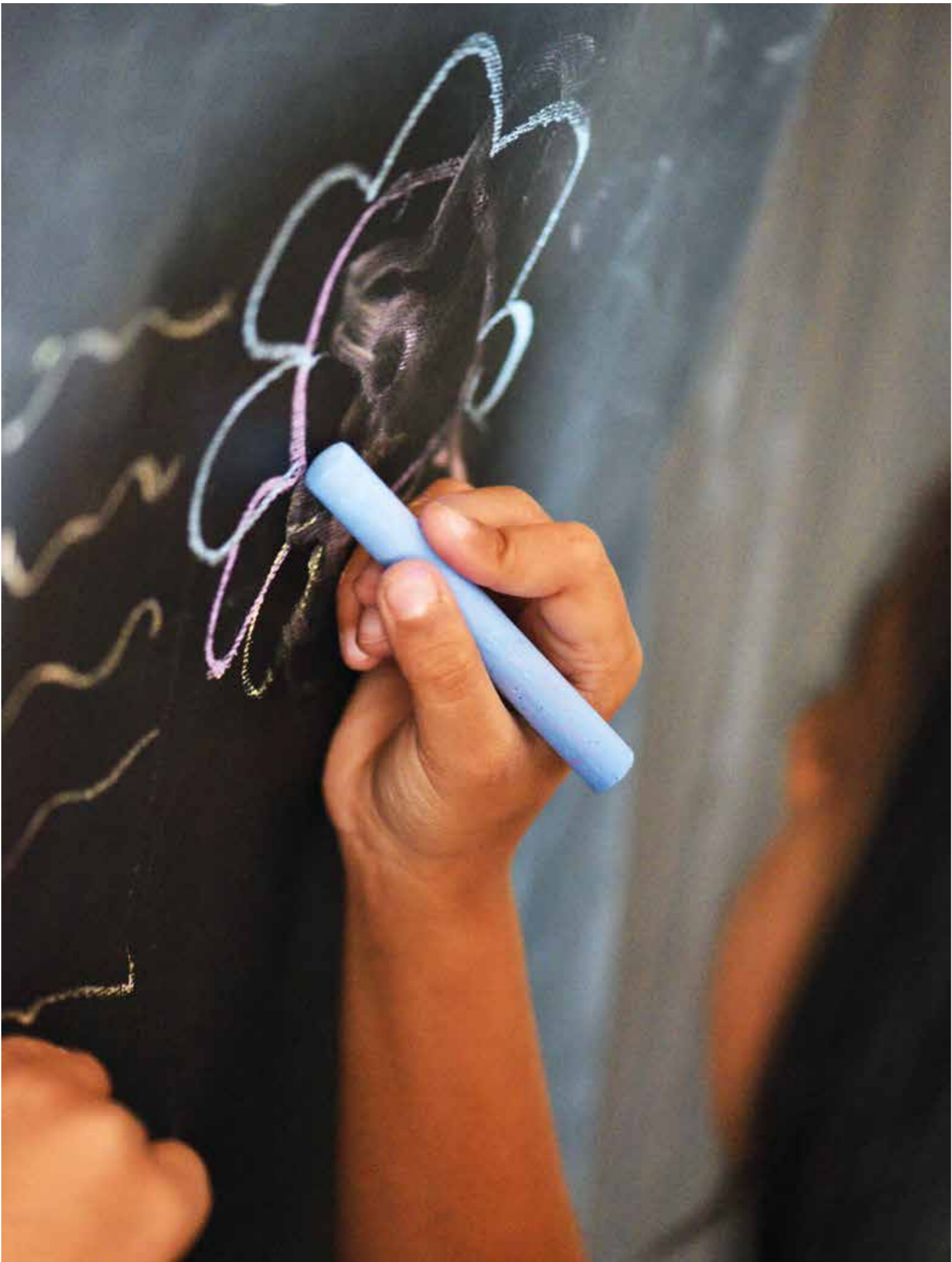
- Een grote boom haalt CO₂ uit de lucht. Een boom zorgt voor meer biodiversiteit. En werkt verkoelend bij hitte. We moeten bomen dus niet kappen. Maar er juist veel meer planten: per jaar minstens 1 nieuwe boom per inwoner.
- Er komt genoeg geld voor nieuwe natuur. En genoeg geld om bestaande natuur te behouden.
- Nieuwe woningen krijgen groene gevels en groene daken: met begroeiing van bijvoorbeeld kruiden, mos of gras. In nieuwbouwwijken komen veel bomen en struiken.
- Stadslandbouw of parken komen op terreinen waar nu niks gebeurt.
- Gemeenten steunen inwoners met ideeën voor meer (stads)natuur.
- We wijzen bouwplannen af als ze schadelijk zijn voor de natuur.
- We stimuleren mensen om hun tuin groener te maken. Met minder stenen. We stimuleren de aanleg van groene daken en gevels. En het opvangen van regenwater.

- Gemeenten onderhouden wijken gifvrij. Ze voorkomen zwerfafval en controleren op het illegaal storten van grofvuil.

Woningen energieneutraal

De Partij voor de Dieren wil dat alle woningen in 2030 energieneutraal zijn. Dan kunnen we duurzaam en prettig wonen. En het is beter voor het milieu. De overheid moet inwoners hierbij helpen. Hieronder lees je meer over onze plannen voor duurzame woningen in 2030:

- Nieuwe woningen worden gasvrij. Ze moeten ook minstens zoveel energie opwekken als dat ze verbruiken. Dat kan met zonnepanelen en groene daken. Bestaande woningen krijgen goede isolatie.
- Energie die we niet gebruiken, hoeven we ook niet op te wekken. We moeten in 2030 minstens 65% minder energie gebruiken.
- We maken ook huurwoningen energieneutraal. Woningbouwverenigingen moeten hiervoor zorgen.
- Er komt extra geld (subsidie) voor het isoleren en duurzaam maken van huizen.
- Alle gebouwen van de overheid worden duurzamer. Energielabel A is de standaard.
- Zelf opgewekte energie moet je kunnen teruggeven aan het energienet. Je krijgt hiervoor de prijs die je zelf betaalt voor stroom.
- We bouwen zoveel mogelijk met (natuurlijke) materialen die we opnieuw gebruiken (recyclen). Met technieken die milieuvriendelijk zijn.
- Nieuwe gebouwen krijgen een materialenpaspoort. Hierin staat welke materialen bij de bouw zijn gebruikt. Zodat deze materialen ooit weer opnieuw kunnen worden gebruikt.
- We stimuleren andere vormen van wonen, zoals Tiny Houses. Dat zijn duurzame kleine vrijstaande huisjes waarin alleen zit wat echt nodig is.

Onderwijs, wetenschap en cultuur

Goed onderwijs is de basis voor een vrije samenleving. Jezelf een leven lang kunnen ontwikkelen, dat vinden we belangrijk. Op elk niveau. Maar het gaat niet goed in het onderwijs. Er zijn te weinig leraren. Leraren die wel voor de klas staan, hebben het te druk. En ze krijgen te weinig betaald. Er is ook steeds minder aandacht voor speciaal onderwijs. En studenten lenen veel geld om te kunnen studeren. Het gevolg: een flinke studieschuld nog voor ze beginnen aan hun eerste baan.

De coronacrisis heeft veel invloed op het onderwijs. Er zijn veel lessen online, dat gaat gelukkig goed. Ook worden scholen en klassen zo ingericht dat leraren en leerlingen veilig kunnen werken en leren. Na de crisis moeten we sommige dingen blijvend anders doen. Zoals lesgeven in kleinere klassen. Dat zorgt voor beter contact tussen leerlingen.

Slimmer onderwijs

De Partij voor de Dieren wil op de basisschool en in het voortgezet onderwijs meer lessen over duurzaamheid, voedsel, natuur en milieu. En meer aandacht voor rekenen, taal en lezen. Hieronder lees je meer over onze plannen voor slimmer onderwijs:

- De coronacrisis mag geen leerachterstand bij leerlingen veroorzaken. Lopen leerlingen achter met lesstof? Dan moeten ze lessen kunnen inhalen. De overheid zorgt voor extra geld om leerachterstand te voorkomen.
- De overheid zorgt voor veilige klassen en scholen. Dat betekent: de kans op besmetting met het coronavirus moet er heel klein zijn.
- Laat kinderen lezen wat ze leuk vinden. Dan krijgen ze meer leesplezier. Er komen meer (buurt)bibliotheken.
- Leerlingen krijgen op school informatie over verschillen tussen mensen. Bijvoorbeeld over verschil in geslacht of seksuele voorkeur (LHBTIQA+). Ze leren dat iedereen kan zijn wie hij of zij wil zijn. Of een relatie kan hebben met wie hij of zij maar wil.
- Op school mag niemand discrimineren. En niemand mag gediscrimineerd worden.
- Er komt lesmateriaal over duurzaamheid, voedsel, natuur en milieu.
- We gebruiken geen lesmateriaal van vervuilende bedrijven en de (vee-)industrie. Of van jagers of sportvissers.
- Verschillen tussen mensen moeten ook terugkomen in lesmateriaal. Iedereen moet zichzelf bijvoorbeeld kunnen 'herkennen' in voorbeelden of foto's die worden gebruikt.

- Het eten in schoolkantines is 100% biologisch. Eten tijdens het overblijven wordt gratis.
- Leerlingen leren omgaan met internet en sociale media. Ze leren ook om nepnieuws te herkennen.
- Er komt meer aandacht en geld voor lessen kunst en cultuur. Voor schoolzwemmen en sportlessen. En voor schooltuinen.
- Leerlingen krijgen vaker buiten les.
- Er komt gratis kinderopvang voor kinderen tot 4 jaar: voor 4 dagen in de week.
- Er komt in het onderwijs naast lichamelijke ontwikkeling (sporten) ook meer aandacht voor geestelijke ontwikkeling.
- We willen geen 'zwarte' of 'witte' scholen. Maar scholen met kinderen van verschillende achtergronden en culturen door elkaar.

Meer aandacht voor leraren

De Partij voor de Dieren wil meer geld voor leraren en scholen. Scholen moeten kleiner worden. En leraren hoeven maximaal 20 uur per week les te geven. Zo houden ze genoeg tijd over om lessen voor te bereiden. En kunnen ze ook zichzelf ontwikkelen. Hieronder lees je meer over onze plannen voor meer aandacht voor leraren:

- We zorgen dat minder leraren in het onderwijs stoppen. Door de werkdruk te verlagen. En ze meer te betalen.
- Leraren bepalen zelf hoe ze hun tijd indelen. Het aantal lessen per week: maximaal 20 uur.
- Leraren in het basisonderwijs krijgen hetzelfde salaris als leraren in het voortgezet onderwijs. Ook leraren Nt2 (Nederlands als 2e taal) krijgen beter betaald.
- Er komt meer begeleiding voor nieuwe leraren.
- Scholen worden niet steeds groter door samen te gaan met andere scholen. Kleinere scholen moeten zelfstandig blijven.

Aandacht voor andere talenten

De Partij voor de Dieren wil meer aandacht voor het ontwikkelen van andere talenten. Zoals

sociaal en creatief gedrag. Want het gaat op school niet alleen om cijfers. Leerlingen moeten ook makkelijker kunnen doorstromen naar een volgende opleiding. Hieronder lees je meer over onze plannen voor meer aandacht voor andere talenten:

- Leraren, leerlingen en ouders krijgen meer te zeggen over wat er op school gebeurt.
- Leerlingen krijgen meer te zeggen over de lesstof.
- Scholen bepalen zelf hoeveel uren nodig zijn.
- Basisscholen mogen stoppen met de eindtoets. Ze moeten dan wel op een andere manier laten zien dat leerlingen voldoen aan de eisen.
- Er komt passend onderwijs. In kleinere klassen. Met meer aandacht voor de mogelijkheden en talenten van elke leerling.
- Leerlingen die moeilijker leren krijgen hulp van zorgteams. Dat geldt ook voor leerlingen met een beperking. Deze zorgteams kunnen bijvoorbeeld een leerachterstand bij kinderen voorkomen. Maar ook slimme leerlingen extra helpen.

Basisbeurs en minder druk op studenten

De Partij voor de Dieren wil minder druk voor studenten. Studeren moet gaan over jezelf ontwikkelen. Niet over steeds sneller studeren, veel geld lenen en stress hebben. Er komt meer aandacht voor de geestelijke gezondheid van studenten. En de basisbeurs komt terug. Hieronder lees je meer over onze plannen voor de basisbeurs en minder druk bij studenten:

- Er komt elk jaar een onderzoek naar het welzijn van studenten.
- Elke student krijgt hulp van een adviseur als dat nodig is.
- Er komen meer studentpsychologen (hulpverleners) speciaal voor studenten.
- Er komt weer een basisbeurs. Het collegegeld gaat omlaag.

- Studenten met een studieschuld - als gevolg van het huidige leenstelsel - krijgen geld terug van de overheid.
- We willen gelijke kansen voor iedereen. Daarom onderzoeken we het 'ontwikkelbudget': een bedrag voor elke Nederlander om een (universitaire) opleiding te kunnen volgen.
- Een studie moet makkelijker te combineren zijn met bijvoorbeeld mantelzorg. Of met maatschappelijk werk. Flexstuderende heet dat.
- Leerlingen betalen geen collegegeld in het 1e jaar van het mbo. We zorgen ervoor dat meer mbo-leerlingen kunnen doorstromen naar het hbo.
- De OV-chipkaart is gratis voor studenten.
- Er komt een nieuwe opleiding voor natuur-landbouw.

Onderwijs is zelfstandig en (dierproef)vrij

De Partij voor de Dieren wil geen dierproeven in het onderwijs. Ook moet wetenschappelijk onderwijs (universiteit) onafhankelijk en vrij zijn. Dat betekent bijvoorbeeld dat onderwijs niet wordt betaald door bedrijven. Hieronder lees je meer over onze plannen voor (dierproef)vrij onderwijs:

- Studenten gebruiken geen dierproeven bij (bio)medische studies. Het onderwijs gebruikt andere manieren van onderzoek. De overheid zorgt voor extra geld voor alternatief onderzoek.
- Onderzoeken die zijn betaald met geld van de overheid zijn openbaar voor iedereen. Dat geldt ook voor rapporten.
- Onderzoekers moeten laten weten of ze nog andere bijbanen hebben. Bijvoorbeeld bij bedrijven. Zo weten we of ze onafhankelijk onderzoek kunnen doen.

Kunst en cultuur voor iedereen

De Partij voor de Dieren wil dat kunst en cultuur bereikbaar is voor iedereen. Het zorgt voor nieuwe ideeën, voor verandering. Er moet daarom

meer geld om kunst en cultuur te ondersteunen. Hieronder lees je meer over onze plannen voor kunst en cultuur waar iedereen van kan genieten:

- Er komt meer aanbod van kunst en cultuur. Niet alleen in de Randstad, maar in heel Nederland. De overheid zorgt voor meer geld.
- Er komen meer gratis bibliotheken.
- We maken een bezoek aan een museum goedkoper.
- Er komt meer geld en steun voor muzikanten en (pop)muziek.
- Makers van bijvoorbeeld films en muziek krijgen meer rechten. Verdienen bedrijven (online) geld aan films of muziek? Dan betalen ze een deel van de winst aan de makers.
- We slopen geen panden en gebouwen die van historische waarde zijn.
- De overheid zorgt voor meer cultuurlandschap. Bijvoorbeeld door de aanleg van akkerranden en houtwallen.
- Scholen geven meer muziekles en cultuurles.
- We steunen de media. Er komt meer geld voor onafhankelijke journalistiek in kranten en online. Landelijk, regionaal en lokaal. We geven niet steeds minder geld aan publieke omroepen zoals NPO 1, 2 en 3.

9 Een rechtvaardige samenleving

De overheid moet luisteren, niet afluisteren

Iedereen moet vrij kunnen leven. Wat je afkomst, geslacht of leeftijd ook is. We discrimineren niemand. En behandelen iedereen hetzelfde. We zorgen voor een samenleving waarin we ons allemaal thuis voelen. Maar de vrijheid van de een, mag niet ten koste gaan van de vrijheid van de ander.

In Artikel 1 van de Grondwet staat: iedereen is gelijk voor de wet. Toch is dat niet altijd zo. De overheid moet beter zorgen voor een samenleving waarin we allemaal gelijk zijn. Waarin we allemaal gelijke kansen hebben. Een rechtvaardige samenleving dus. Met aandacht voor privacy: niet iedereen hoeft alles van ons te weten.

Geen racisme en discriminatie

De Partij voor de Dieren wil dat de overheid racisme en discriminatie tegengaat. Dat gebeurt nu te weinig. Racisme en discriminatie komen nog te vaak voor. Soms onbewust. Hieronder lees je meer over onze plannen om racisme en discriminatie te voorkomen:

- De overheid behandelt alle burgers gelijk. Ook de politie doet dat. Die mogen bijvoorbeeld niet zomaar iemand aanhouden vanwege zijn of haar huidskleur.
- De overheid komt met actieplannen om discriminatie te voorkomen.
- We willen geen discriminatie op de arbeidsmarkt. Elke leerling moet een stageplek kunnen vinden. Ongeacht afkomst, geaardheid, geloof of huidskleur. Dat geldt ook voor mensen met een beperking.
- Iedereen moet anoniem kunnen solliciteren naar een baan. Zodat niemand wordt afgewezen vanwege zijn of haar naam en afkomst.
- We geven eerlijk les over wat Nederland vroeger heeft gedaan in andere landen (koloniaal verleden). Nederland zegt ook sorry voor wat er vroeger is gebeurd.
- Tijdens Sinterklaas vervangen we Zwarte Piet door roetveegpieten.
- Leraren krijgen tijdens hun opleiding les over gelijke kansen voor iedereen. En les over het voorkomen van discriminatie.
- Er zijn computersystemen die belangrijke beslissingen nemen. Ook deze systemen mogen niet discrimineren. Mensen moeten dit controleren.

- Mensen met een beperking krijgen makkelijk toegang tot gebouwen van de overheid. En scholen, openbare instellingen en het openbaar vervoer.
- Elk koppel krijgt dezelfde rechten als een koppel man/vrouw. Dat geldt ook voor vormen met meerdere mensen.
- De overheid komt op voor mensen van verschillende seksen of seksuele voorkeuren (LHBTIQA+). Ook in scholen: voor leerlingen en leraren.
- We vermelden nergens meer je geslacht. Bijvoorbeeld in officiële documenten zoals je paspoort.
- Je burgerlijke staat is privé. Dat betekent dat de overheid je bijvoorbeeld niet mag vragen of je getrouwd of alleenstaand bent. Alleen als dat nodig is volgens de wet.

De samenleving beschermen

De Partij voor de Dieren wil een overheid die burgers beschermt. Tegen criminelen. Tegen te veel macht van bedrijven. Maar ook tegen te veel macht van de overheid zelf. Hieronder lees je meer over onze plannen voor een goede rechtsstaat:

- Een advocaat is betaalbaar voor iedereen (rechtsbijstand).
- Een probleem voorleggen aan de rechter wordt goedkoper. Zo maken we rechtspraak toegankelijker voor mensen met een lager inkomen.
- We bezuinigen niet meer op de rechtspraak.
- Natuurgebieden krijgen ook rechten. Zo beschermen we natuur beter.
- De hoogte van een boete moet afhangen van de hoogte van je inkomen.
- We controleren of grote bedrijven zich wel aan alle regels en rechten houden. Zoals rechten voor mensen en dieren. En geen natuur kapotmaken.
- Het gebruiken en maken van softdrugs is toegestaan. Dan kan er ook belasting (btw) over worden betaald.

- Er komen weer kleine politiebureaus en meer wijkagenten.
- Agenten krijgen meer betaald.
- Agenten mogen geen lichamelijk geweld gebruiken. Ze gebruiken ook geen stroomstootwapens.

Eerlijk bestuur

De Partij voor de Dieren wil een overheid die de burger op de eerste plaats zet. Hiermee bedoelen we dat de overheid burgers moet beschermen. We moeten de overheid kunnen vertrouwen. Want er zijn te veel voorbeelden waarbij de overheid ons niet steunt. Of ons zelfs tegenwerkt. Hieronder lees je meer over onze plannen voor eerlijk bestuur door de overheid:

- De Belastingdienst heeft veel mensen onterecht beschuldigd van bedrog. Het ging hierbij over de aanvraag van kinderopvangtoeslag (toeslagenaffaire). Veel ouders zitten hierdoor nog altijd met schulden. De overheid moet deze mensen snel helpen en alle schade betalen.
- In Groningen hebben veel mensen schade door de aardbevingen. Deze aardbevingen zijn het gevolg van het winnen van gas door de overheid. De overheid moet alle slachtoffers snel alle schade betalen.
- De overheid moet burgers informatie geven die duidelijk en toegankelijk is. In begrijpelijke taal.
- We maken openbaar welke invloed bepaalde organisaties hebben op besluiten (lobby). We vermelden ook voor welke organisaties lobbyisten werken.
- We beschermen mensen die misstanden melden (klokkenluiders). Ze zijn belangrijk voor het opsporen van alles wat verkeerd gaat bij bedrijven en organisaties.
- Bestuurders die werken voor de overheid mogen niet meer verdienen dan de minister-president. Dat geldt ook voor bestuurders in organisaties en instellingen die deels van de overheid zijn.

Nieuwe democratie

De Partij voor de Dieren wil meer vormen van directe democratie. Bijvoorbeeld: bij belangrijke besluiten kunnen burgers hun mening geven. Mensen moeten meer te zeggen krijgen over hun eigen leefomgeving. Hieronder lees je meer over onze plannen voor nieuwe vormen van democratie:

- Burgers mogen al stemmen vanaf 16 jaar.
- Burgers kunnen makkelijker voorstellen indienen (burgerinitiatief). Een burgerinitiatief is een idee of voorstel voor het aanpassen van de wet. De leden in de Tweede Kamer beslissen over het burgerinitiatief.
- Er komt een referendum: de overheid kan bij belangrijke besluiten vragen wat de burgers ervan vinden. Bij sommige beslissingen kunnen burgers zelfs voorkomen dat de overheid iets doet.
- Er komen burgerpanels: verschillende mensen die meepraten over belangrijke onderwerpen.
- Mensen krijgen meer te zeggen over hun eigen leefomgeving. Wijkverenigingen en buurtverenigingen worden belangrijker.

De koning

De Partij voor de Dieren wil een modern koningschap. Dat betekent dat de koning minder taken krijgt. Hieronder lees je meer over onze plannen voor het koningshuis:

- De koning en zijn familie betalen voortaan ook belasting.
- We maken duidelijk hoeveel het koningshuis eigenlijk kost (belastinggeld).
- De koning stopt met jagen. Er komt geen geld meer voor onderhoud van het koninklijk jachtgebied. Het Kroondomein blijft het hele jaar open voor publiek.
- De koning is geen voorzitter meer van de Raad van State. De Raad van State adviseert de regering, het is de hoogste bestuursrechter in Nederland. De koning krijgt ook geen rol meer bij het samenstellen van een nieuwe regering.

Recht op goede informatie

De Partij voor de Dieren wil nepnieuws tegengaan. Zeker nu veel mensen informatie alleen online lezen en delen. Nieuws moet onafhankelijk zijn. Dat is belangrijk voor een goede democratie. Hieronder lees je meer over onze plannen voor goede informatie:

- We onderzoeken hoe grote internetbedrijven - zoals Google en Facebook - nepnieuws kunnen tegengaan. Deze bedrijven moeten laten zien hoe ze precies werken. En waarom bepaalde mensen bepaalde informatie te zien krijgen. En andere mensen weer andere informatie.
- We moeten nieuwe ontdekkingen in de technologie met elkaar delen. Ook met mensen in andere landen.
- Journalisten moeten de overheid kunnen controleren. De overheid moet journalisten daarom niet tegenwerken. Informatie moet sneller beschikbaar zijn.
- De overheid biedt (nood)hulp aan journalisten in onveilige landen.
- Er komt een informatiebalie in elke gemeente: voor burgers die het lastig vinden om online informatie te ontvangen. De overheid blijft via de post informatie sturen, als dat nodig is. Op een duidelijke en toegankelijke manier.

Privacy is veiligheid

De Partij voor de Dieren wil dat iedereen een vrij leven kan leiden. Privacy is dan heel belangrijk: niet iedereen hoeft alles van ons te weten. Ook de overheid niet. Nieuwe technieken zorgen voor minder privacy. Denk maar aan camera's die overal hangen. Of grote internetbedrijven die persoonlijke gegevens van ons verzamelen en doorverkopen. Hieronder lees je meer over onze plannen voor meer privacy:

- We verbieden de verkoop van onze gegevens door grote internetbedrijven.

- Persoonlijke gegevens verzamelen en opslaan: dat mag alleen als je hiervoor toestemming geeft.
- Bankgegevens en betaalgegevens zijn vertrouwelijk. Andere organisaties kunnen hier niet zonder toestemming bij.
- Cameratoezicht mag alleen in bepaalde gebieden. En alleen als de rechter dat bepaalt.
- De overheid zorgt voor goede beveiliging van persoonlijke gegevens. Ook van gegevens die online worden verzameld. De Autoriteit Persoonsgegevens gaat dit met meer mensen controleren.
- De overheid stopt met systemen waarbij onze privacy niet veilig is. Zoals het elektronisch patiëntendossier. Niemand mag jouw medische gegevens inzien zonder jouw toestemming.
- De politie mag niet zomaar informatie over burgers opvragen bij bedrijven. Of in iemands computer zoeken. Alleen als de rechter dat bepaalt. Burgers krijgen informatie over welke gegevens zijn opgeslagen.
- De overheid moet online spionage voorkomen. Bijvoorbeeld door andere overheden zoals China en de Verenigde Staten.

10 Europa en internationale verbondenheid 65

De Aarde biedt genoeg voor iedereen, maar niet voor de hebzucht van iedereen

Een veilige, gezonde leefomgeving: dat willen we voor iedereen. Waar je ook woont, wie je ook bent. Maar niet iedereen heeft dat, bijvoorbeeld door klimaatverandering. Of door oorlog. We moeten samen zorgen voor een leefbare Aarde. Er moet daarom meer samenwerking komen tussen landen.

We moeten op deze planeet alles eerlijk verdelen. En niet zoveel grondstoffen gebruiken zoals we nu doen. In Europa moet de Europese Unie (EU) dat regelen. Op een duidelijke en democratische manier. En veel beter dan de EU nu doet. Nu vinden besluiten vaak plaats met te weinig invloed van nationale overheden zoals Nederland.

Een beter Europa

De Partij voor de Dieren wil een EU die mensen en dieren centraal zet. Het klimaat en eerlijke handel moeten voorop staan. En: minder vervuiling van het milieu en minder vee-industrie. Hieronder lees je meer over onze plannen voor een beter Europa:

- Er komt geen geld meer voor Gemeenschappelijk Landbouwbeleid in de EU. Het geld wordt gebruikt voor biologische en diervriendelijke landbouw.
- We gebruiken geen EU-geld om bedrijven te helpen die het milieu vervuilen. Bijvoorbeeld geld dat is bedoeld om de gevolgen van de coronacrisis tegen te gaan. Deze steunfondsen moeten we juist inzetten om het klimaat te helpen. En te zorgen voor meer biodiversiteit.
- Er komen geen landen meer bij de EU.
- Nationale overheden - zoals Nederland - moeten de EU beter kunnen controleren. Bijvoorbeeld controle op de Europese Centrale Bank (ECB).
- De EU laat landen makkelijker uit de EU stappen als ze dat willen. Of uit de eurozone. In de eurozone zitten alle landen met de euro als wettelijk betaalmiddel.
- Landen binnen de EU die steeds minder democratisch zijn, krijgen geen geldsteun.
- De EU krijgt geen extra taken. Er komt geen Europese minister van Financiën. En er komt geen Europees leger.

Tegen handelsverdragen

De Partij voor de Dieren is tegen handelsverdragen. Bij een handelsverdrag spreken

landen onderling af om producten aan elkaar te verkopen. Dit levert vaak alleen maar veel geld op voor grote bedrijven. Terwijl kleine, lokale ondernemers er geen voordeel van hebben. Het is ook slecht voor de natuur en de biodiversiteit. Hieronder lees je meer over onze plannen tegen handelsverdragen:

- We stoppen alle gesprekken over een verdrag tussen de EU en andere landen. Zoals: de Verenigde Staten, China, Australië, Thailand en Indonesië.
- Nederland steunt bestaande handelsverdragen niet meer.

Geen export van landbouwsystemen

De Partij voor de Dieren wil dat Nederland stopt met de export van de bio-industrie. Zoals Nederlandse stalsystemen en slachtsystemen. We weten dat de vee-industrie hier voor veel problemen zorgt. Dan moeten we die kennis en producten niet verkopen aan andere landen. Dat geldt ook voor bloemen en bollen geteeld met landbouwgif. Hieronder lees je meer over onze plannen om de export van landbouw(systemen) te stoppen:

- Producten die we invoeren in de EU voldoen aan strenge eisen. Deze eisen - milieu en dierenwelzijn - zijn hetzelfde als voor producten gemaakt binnen de EU.
- We verbieden producten die slecht zijn voor mensen, dieren en het milieu.
- Het vervoeren van dieren in de EU mag maximaal 2 uur duren. Is het 25 graden of warmer? Dan geldt een verbod op vervoer.
- We verbieden vervoer van levende dieren naar landen buiten de EU. Dat geldt ook voor import uit landen buiten de EU.
- We stoppen met de verkoop van landbouwsystemen aan andere landen. Dat geldt bijvoorbeeld ook voor landbouwgif.
- De minister van Landbouw gaat niet meer mee op handelsreizen. Ook mensen die voor de vee-industrie werken gaan niet meer mee.

- Ook bedrijven die slecht zijn voor natuur en milieu gaan niet meer mee op handelsreizen. Zoals oliebedrijven en de gasindustrie.
- Nederland zorgt ervoor dat grote bedrijven geen extra invloed krijgen bij belangrijke keuzes.

Extra geld voor ontwikkelings-samenwerking

De Partij voor de Dieren wil dat Nederland geen schade toebrengt aan mensen en natuur in arme landen. Ook moet er meer hulp komen voor vrouwen en meisjes in deze ontwikkelingslanden. Bijvoorbeeld beter onderwijs. We helpen mensen in arme gebieden om te bouwen aan een duurzame economie. Hieronder lees je meer over onze plannen voor ontwikkelingssamenwerking:

- Er komt weer een minister van Ontwikkelings-samenwerking.
- We geven meer geld en hulp aan arme landen in de wereld. Bijvoorbeeld voor onderwijs en gezondheid. Voor duurzame landbouw. Voor meer rechten voor meisjes en vrouwen. En voor meer gelijkheid tussen mannen en vrouwen.
- Nederland helpt ontwikkelingslanden om zelf producten te maken en te bewerken. Niet om hun grondstoffen te verkopen aan rijke landen.

Mensen helpen

De Partij voor de Dieren wil mensen helpen en voorkomen dat ze moeten vluchten vanwege oorlog of te weinig voedsel. We pakken de oorzaken aan. We verbeteren bijvoorbeeld de omstandigheden waarin mensen leven. En we zorgen voor een gezonde toekomst in hun gebied. Hieronder lees je meer over onze plannen om mensen te helpen:

- We geven geld en hulp aan mensen in nood. Dat doen we op de plek waar dat nodig is. Vluchten mensen uit hun eigen gebied,

bijvoorbeeld vanwege oorlog en geweld? Dan helpen we ze in vluchtelingenkampen. Intussen moeten we ook de oorzaak van oorlog en geweld aanpakken.

- We zorgen voor veilige vluchtelingenkampen. Met genoeg eten en drinken. En goede medische zorg.
- Er komt een eerlijke verdeling van vluchtelingen over landen in de EU.
- We geven mensen een veilige plek in de EU als dat nodig is. Organisaties mogen reddingsacties op zee uitvoeren. Na zo'n actie helpen we vluchtelingen naar een plek waar ze een verblijfsvergunning kunnen aanvragen.
- De EU traint geen landen om te voorkomen dat mensen naar Europa vluchten.

Extra geld voor opvang in Nederland

De Partij voor de Dieren wil betere opvang voor vluchtelingen die naar Nederland komen. Opvang met goede begeleiding. Zodat deze nieuwkomers mee kunnen doen in de Nederlandse samenleving. En we elkaar leren kennen. Hieronder lees je meer over onze plannen voor extra geld voor opvang in Nederland:

- We sturen geen vluchtelingen terug als ze in hun land worden vervolgd. Bijvoorbeeld vanwege hun afkomst of geloof. Of vanwege hun politieke of seksuele voorkeur.
- Mensen krijgen snel antwoord als ze een verblijfsvergunning aanvragen.
- Kinderen die hier al een tijdje wonen, hoeven niet terug naar het land waar ze vandaan komen.
- Mensen in een asielzoekerscentrum krijgen meer begeleiding. En taalcursussen, zorg en onderwijs. Ze moeten zichzelf kunnen ontwikkelen.
- We zorgen voor meer contact tussen nieuwkomers en buurtgenoten. Bijvoorbeeld door woningen in een wooncomplex met studenten. Of door nieuwkomers te koppelen aan werkgevers in de buurt. Gemeenten moeten hiervoor plannen maken.

Geen handel in grondstoffen

De Partij voor de Dieren wil de import verbieden van bepaalde grondstoffen. Het gaat hierbij om grondstoffen waarvan het winnen of maken ervan schadelijk is voor mensen, dieren, milieu en natuur. Bijvoorbeeld soja, palmolie, koper, kolen en zoet water. Hieronder lees je meer over onze plannen om handel in deze grondstoffen te verbieden:

- Bedrijven moeten het schenden van mensenrechten voorkomen en aanpakken. Het vervuilen van het milieu tegengaan. En geen schade toebrengen aan dieren en de natuur.
- Bedrijven laten zien waar gebruikte materialen vandaan komen.
- Mensenrechten worden altijd gerespecteerd. Ook tijdens het maken van producten in het buitenland. Dat betekent bijvoorbeeld dat Nederlandse bedrijven die producten (laten) maken in andere landen, kinderarbeid moeten tegengaan.

Vrede en veiligheid

De Partij voor de Dieren wil geen gevechtsmissies steunen. Zoals militaire acties in Afghanistan en Libië. Dat maakt de wereld niet veiliger. We moeten alleen meedoen aan vredesmissies. En alleen als daarvoor genoeg steun is. Hieronder lees je meer over onze plannen voor vrede en veiligheid:

- Nederland doet niet mee aan gevechtsmissies.
- Nederland blijft de baas over zijn eigen leger.
- Nederland koopt geen straaljagers en duikboten meer.
- Militairen mogen pas vanaf 21 jaar mee op missies. Nu is dat nog 18 jaar.
- Nederland en de EU leveren geen wapens aan landen die de mensenrechten schenden. We zijn tegen landmijnen en clusterbommen.
- Nederland is tegen kernwapens. Kernwapens worden uit Nederland weggehaald.

- Er komen internationale afspraken over het gebruik van bewapende drones (vliegtuigen zonder bemanning).
- Bij hulpacties bieden we ook hulp aan dieren.
- Nederland zet zich in voor mensenrechten overal ter wereld. We ondersteunen volken die worden onderdrukt, zoals de Papoea's, Oeigoeren en Tibetanen.

**Partij voor
de Dieren**